

ZIRGS, KAS NAKTĪ DZIED

Bērnu literatūra Latvijā

Autores:

Silvija Tretjakova – LNB Bērnu literatūras centra vadītāja,
Latvijas Bērnu un jaunatnes literatūras
padomes (LBJLP) eksprezidente

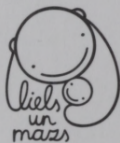
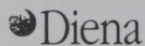
Ilze Stikāne – Latvijas Universitātes asociētā profesore,
LBJLP prezidente

Inese Zandere – dzejniece un redaktore,
LBJLP valdes locekle

Silvija Tretjakova
Ilze Stikāne
Inese Zandere

Zirgs, kas naktī dzied

Bērnu literatūra Latvijā

Paldies par atbalstu Latvijas Nacionālajai bibliotēkai un Ellai Kalniņai personīgi,
Latvijas Literatūras centram, Ojāra Vācieša memoriālajam muzejam,
Artim Ērglim, Uldim Muzikantam, Raimondam Briedim, Andrim Tonem, Vairai Strautniecei.

Redaktore **Inese Zandere**
Māksliniece **Ūna Laukmane**
Korektore **Guna Kalniņa**

Vāka noformējumam izmantots **Laimas Eglītes** zīmējums.

© Latvijas bērnu un jaunatnes literatūras padome, 2006
© Silvija Tretjakova, Ilze Stikāne, Inese Zandere, 2006
© Ūna Laukmane, 2006

Iespiests A/S Preses nams uz MAP papīra *Munken Pure 150 gr* un *Munken Pure 300 gr*.

26
81309

Silvija Tretjakova
Ilze Stikāne
Inese Zandere

Zirgs, kas naktī dzied

Bērnu literatūra Latvijā

Latvijas Nacionālā
bibliotēka

0306085929

Anna
Brigadere

Anna Brigadere. *Sprīditis*
Māksliniece **Ilze Ramane**. Ilustrācijām
izmantoti bērnu zīmējumi.

Sprīditis

Klasiskā latviešu bērnu literatūra pa istam sākās ar to brīdi, kad pasaulē devās **Sprīditis** – mazs spītīgs lauku bārenis, kas ar lāpstu pār plecu aiziet no mājām meklēt savu laimi. Tas notika 1903. gadā, ap Ziemsvētku laiku. Kad rakstniece **Anna Brigadere** (1861-1933) nolemj uzrakstīt lugu Ziemsvētku bērnu izrādei pati, nevis lokalizēt kādu vācu stāstiņu, kā to lūdzis pasūtītājs, apņēmība un spēks ienāk latviešu bērnu literatūrā. Tālaika rakstniekus iedvesmo atziņa: “Mēs paši varam radīt literatūru mūsu jaunajai

paaudzei, tulkojumi ir tikai daļa no lasāmvielas.”

Latviešu folklorā izaugušais Sprīditis ir gara radnieks daudzu Eiropas tautu pasaku varoņiem, kam jāpārvar dažādi pārbaudījumi, viņš uzveic pašu velnu un iegūst princeses roku. Taču, ieraugot, cik sīku, paštaisnu dvēseli slēpj princeses skaistums, zēns atsakās no goda un bagātības, un atgriežas mājās, kur atrod ilgi meklēto laimīgo zemi. Sprīditis kļuva par simbolu visām tām īpašībām, kuras latvieši liek sava vērtību saraksta galvgalā – uzņēmībai, izturībai, pacietībai un attapībai. Lai gan apraktu naudas podu Sprīditim nemaz neizdevās atrast, mūsdienās šis populārais varonis redzams pat uz Latvijas monētām. Drīz vien Anna Brigadere piepulcēja Sprīditim vēl dažas krāšņas pasaku lugas, kas gadu gaitā savu popularitāti nav zaudējušas – **Princese Gundega un karalis Brusubārda** (1912), **Maija un Paija** (1921) u.c.

Anna Brigadere. *Sprīditis*
Mākslinieks **Arvids Jēgers**

Anna Brigadere. *Sprīditis*
Mākslinieks **Jānis Kuga**

Frīcis Bārda. *Bukurags*
Māksliniece **Džemma Skulme**

Kārlis Skalbe. *Kaķiņa dzirnavas*
Mākslinieki
Džemma Skulme un **Ojārs Ābols**

Kaķiņa dzirnavas

Spriditis savu spēku bija smēlies dabā, viņa palīgi pārbaudījumos bija noslēpumainie, bet labvēlīgie latviešu mitoloģijas tēli – Vēja Māte un Meža Māte. Dabā un folklorā saknota visa latviešu bērnu literatūras klasika. Latviešu rakstnieki saglabājuši tradicionālo pasaku un tautasdziesmu pasaules izjūtu un tēlainību līdz pat mūsu dienām. Daba ir viņu joprojām spēcīgākais iedvesmas avots un morāles pirmavots, tajā valda labsirdība un piedošana, pasaule ir mīju būtņu pilna. Tomēr klasiskās bērnu dzejas

harmoniskajai skaistuma pasaulei bieži piemīt mazliet skumju un ilgošanās pēc neaizsniedzamā, noslēpumainā. Pat šķietami vienkāršos tuvākās apkārtnes vērojumos – aprakstot odu lidināšanos, rasu zālē, bezdelīdzēnu pie loga, sajūtama dvēseles tiekšanās pie Dieva – tajā latviešu kultūrai raksturīgajā izpratnē, kur pagāniskais panteisms un kristietība netiek pretstatīti viens otram. Šis noskaņas izsmalcinātā un asprātīgā dzejā pauž dzejnieks **Frīcis Bārda** (1880-1919), dzejas un dramaturģijas lielmeistari **Rainis** (1865-1929) un **Aspazija** (1865-1943), un latviešu literārās pasakas ģēnijs **Kārlis Skalbe** (1879-1945), kam apbrīnojami dabiski izdodas tradicionālās kultūras kontekstu saaukt vienā audumā ar kristīgajām vērtībām. Pie latviešu literatūras skaistākajām un visvairāk milētajām grāmatām pieder Kārļa Skalbes pasaka ***Kaķiņa dzirnavas*** (1913) – stāsts par balto kaķīti, kas zaudē gan savas dzirnavas, gan meitu milestību, ar ubaga spieķi rokā iziet istu ciešanu ceļu un grāmatas beigās izdziedina nelaimīgu ķēniņu, kurš sirgst skumjās par pasaules nelabojamo ļaunumu. Uz ķēniņa jautājumu, kādu atmaksu kaķītis vēlas saviem daudzajiem pāridarītājiem, viņš saka neaizmirstamos vārdus: “Dari viņiem tikai labu. Kad es kā ubags aizgāju pasaulē, tad jau bija sāpju diezgan. Kāpēc vairot sāpes? Lai vairojas labāk prieks.” Daudzus spilgtus dabas tēlus bērnu

Frīcis Bārda.
Ansītis puisītis un vectētiņš
Māksliniece **Iļze Ramane**

Kārlis Skalbe.
Ģiģis brauc uz miega muižu
Māksliniece **Iļona Ceipe**

Rainis. *Mikla*
Mākslinieks **Laimdots Mūrnieks**

literatūrā atstājis aizrautīgais ritma un skaņu virtuozs, muzikālu un onomatopoētisku izteiksmes līdzekļu kopējs dzejnieks **Vilis Plūdons** (1874-1940). Latvieša bērnība jau daudzām paaudzēm nav iedomājama bez viņa pasakas dzejā **Eža kažociņš** (1921) un dinamiskajiem dzejoļiem – it īpaši bez pirmā sniega un pikošanās sajūsmas pilnā dzejoļa **Rūķiši un meža vecis** un **Zaķišu pirtīnas**, kur tīrīgo zaķišu ģimenes idille pārtop par mukšanu un pakalodzišanos. Ar pasakām dzejā **Čigānmeitēns Ringla** (1939) un **Koklētājs Samtabikse** (1943) Plūdona pēdās gāja viņa kādreizējais skolnieks, graciozas stilizācijas un apskaidrota smaida estētikas adepts **Ēriks Ādamsons** (1927-1946). Groteskā bērnu luga **Nagla, Tomāts un Plūmīte** (1932), ko Ādamsons uzrakstīja kopā ar **Aleksandru Čaku** (1901-1950) savukārt iekļaujas kreisi orientētās kultūras tradīcijā, kurā pedagoģiski un literāri aktīvu lomu spēlēja dzejnieks **Leons Paegle** (1890-1926). Spilgtu žanrisku dzeju ar lauku un pilsētas ikdienas tēliem rakstījis **Antons Austrīņš** (1884-1934), kura vēstījums par Salu, kas negrib laist mazo meiteni pāri Daugavai uz Ziemsvētku tirdziņu, līdz tā apsolās klausīt tēti un māmiņu, līdzās **Jāņa Poruka** (1870-1911) skaistajiem svētbijīgajiem dzejoļiem pieder “Ziemsvētku eglītes zelta fondam”. Veselu paša sacerētu un paša uzzīmētu pasauli, kurā kopā dzīvo cilvēki, rūķi, velni, citi folkloras tēli un reālistiskiem raksturiem apveltīti dzīvnieki – asprātīgas, piedzīvojumiem bagātas pasakas dzejā radījis mākslinieks **Alberts Kronenbergs** (1887-1958).

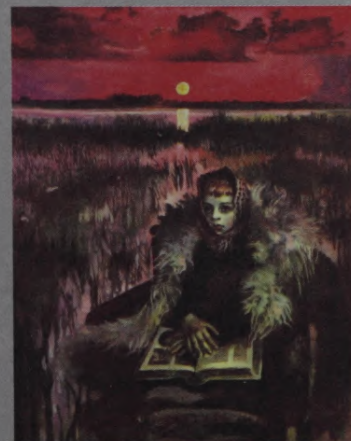
Rainis. *Viens pats*
Mākslinieks **Alberts Kronenbergs**

Rainis. *Puķu lodziņš*
Mākslinieks **Indulis Zvagūzis**

Vilis Plūdons.
Mazā Anduļa pirmās bērnības atmiņas
Mākslinieks **Tenis Grasis**

Vilis Plūdons. *Mazā Anduļa pirmās bērnības atmiņas*
Māksliniece **Maija Tabaka**

Aspazija. *Zila debess zelta mākonos*
Mākslinieks **Sigismunds Vidbergs**

Anna Brigadere.
Dievs. Daba. Darbs
Mākslinieks
Indriķis Zeberīņš

Anna Brigadere.
Anneles grāmata
Mākslinieks **Oskars Norītis**

Jānis Jaunsudrabiņš. *Baltā grāmata*
Autora ilustrācijas

Baltā grāmata

Lielu vietu klasikas plauktā ieņem dažādu rakstnieku autobiogrāfiskā proza – veltīta bērnības atmiņām – tā saglabājusi spilgtas 19. gadsimta beigu un 20. gadsimta sākuma dzīves ainas. Ņemot vērā, ka latviešu tauta vēl 20. gadsimta pirmajā pusē stingri balstījās zemnieku dzīves tradīcijās un, par spīti postindustriālajam laikmetam, lielā mērā arī 21. gadsimta sākumā ar vienu kāju vēl stāv lauku identitātē, šiem darbiem joprojām ir stabila vieta latviešu literatūrā.

Tiesa, to uztveri tagad apgrūtina daudzi mūsdienu bērnam vairs nepazīstami vārdi, tāpēc klasiskie sacerējumi šobrīd provocē sekundāra, bērniem adresēta izziņas literatūras žanra attīstību – vārdnīcināšanas, teksta komentārus un skaidrojumus. Tādi bērnu prozas un pasaules izjūtas pamatakmeņi ir **Annas Brigaderes** triloģija *Dievs. Daba. Darbs* (1926), **Aspazijas** *Zila debess zelta mākonos* (1931), **Doku Ata** (1861-1903) *Mans dzīves rīts* (1894), **Ernesta Birznieka-Upīša** (1871-1960) *Pastariņa dienasgrāmata* (1922), bet it īpaši – rakstnieka un mākslinieka **Jāņa Jaunsudrabiņa** (1877-1962) *Baltā grāmata* (1921) un *Zaļā grāmata* (1951). Interesanti, ka nepārprotamu formālu atsauci uz *Balto grāmatu* gan tekstā, gan mākslinieces Dinās Ābeles ilustrācijās piedāvā nesen iznākušie **Vika** (1939) atmiņu tēlojumi *Pāri zaļajiem vilņiem* (2005), kas stāsta par pilsētas zēnu vasaru laukos 1949. gadā, ļaujot iejusties zēnu ādā, iztēlēt, pārdomāt par to, kāda ir pasaule, un emocionālajās attiecībās ar dabu – bet paliekot drošā attālumā no laikmeta smaguma un ikdienas problēmām.

Reālistiskajā tradīcijā, kuru iekrāso romantisms, iekļaujas ievērojami prozas darbi, kas devuši latviešu kultūrai arhetipiskus tēlus. Viens no tādiem ir **Jāņa Poruka** stāsts *Kauja pie Knipskas* (1897), kurā ietvertais pretstatījums “zēni ar taukainām mutēm” – robusti praktiķi un veiksminieki, un “bālie zēni” – trausli ideālisti, uzjunda jaunas diskusijas arī 21. gadsimta Latvijas sabiedrībā. Ārpus grāmatas vākiem kā simbols jau sen dzīvo arī Dullais

Dauka, **Sudrabu Edžus** (1860-1941) psiholoģiski pārlicinošais tēls no tāda paša nosaukuma stāsta (1900) – neatturamais meklētājs, kas vēlējas paskatīties, kas atrodas aiz apvāršņa un tādēļ devās kājām pāri aizsalušai jūrai, jūtīgas un neordināras personības simbols. **Andreja Upīša** (1877-1970) tautas nostāstam līdzīgais, sociāli iekrāsotais piedzīvojumu romāns **Sūnu ciema zēni** (1940) vēsta par brīnumdara “laimes lāča” meklētājiem, kam jāglābj slinkumā, māņticībā un trūkumā nīkstošais dzimtais ciems. Dabas klēpī augošu bērnu izjustās gadalaiku ainās dominē **Valda** (1865-1934) stāstā par dzīvi muižā – **Staburaga bērni** (1895). Spilgtākais darbs, kas attēlo šo pašu laiku pilsētas strādnieku bērnu acīm, ir populārais **Jāņa Grīziņa** (1900-1941) stāsts **Vārnu ielas republika** (1925). Ierasti lietotais apzīmējums “bērna acīm” attiecībā uz autobiogrāfisko prozu gan ir nosacīts: būtiskā iezīme, kas visu šā laika literatūru atšķir no mūsdienu grāmatām, ir tieši neatslābstoša pieaugušo perspektīvas klātbūtne, kamēr mūsdienu izpratnē par bērnību noteicošs ir kļuvis skatījums no bērna perspektīvas. Jauni drosmīgu un patstāvīgu varoņu tēli – suņa Kriksša, peles Pikstītes un zēna Tomiņa personā parādās **Jāņa Širmaņa** (1904-1992) darbos. Jānis Širmanis 20. gadsimta 30. gados bērnu literatūrā ienāca ar skolas stāstiem, kuri pilnīgi iekļāvās sava laika paradigmā – tie rādīja stingrai pieaugušo autoritātei pakļautu pasauli, kur bērnam tiek skaidri norādīta viņa vieta, bet nevainīgās palaidnības visdrīzāk notiek, cenšoties pašu spēkiem atrisināt konfliktus un nodibināt taisnīgumu (kā to spilgti redzam vācu rakstnieka Ēriha Kestnera darbos). Kā meža pasaku stāstiņi aizsāktais cikls par suni Kriksi, Otrā pasaules kara gados un dzīvojot trimdā (Vācijā un ASV), pārvēršas stāstos par juku laiku radīto bērnību bez bērnības. Širmaņa Tomiņš ir bērns, kurš ir gandrīz pilnīgi patstāvīgs un neatkarīgs no pieaugušajiem, jo palicis pilnīgi viens. Pieaugušie šajās grāmatās, īpaši **Kriksis trimdā** (1952), parādās vairāk kā sadarbības partneri, nevis bērna dzīves noteicēji. Tomiņam trimdā nav bērna pasaulei raksturīgu priekšmetu un tie, ko viņš iegūst, nāk no pieaugušo pasaules. Tomiņš ir neatkarīgs, patstāvīgs, šis varonis, paliekot uz nosacīti reālistiska piedzīvojumu stāsta robežas, jau ir spēris soli uz to moderno “neatkarīgā bērna” ideālu, ko pasaulē simbolizē Lindgrēnes Pepija. Mūsdienu literatūrā izcilu vietu ar savu daļēji autobiogrāfisko triloģiju **Bille** (1. daļa pirm-publicējums 1992, 3. daļa – 1999) iekarojusi ievērojamā dzejniece **Vizma Belševica** (1931-2005). *Bille*, kuru vienlīdz

Viks. *Pāri zaļajiem vilņiem*
Māksliniece **Dina Ābele**

Valdis. *Staburaga bērni*
Mākslinieks **Imants Vecozols**

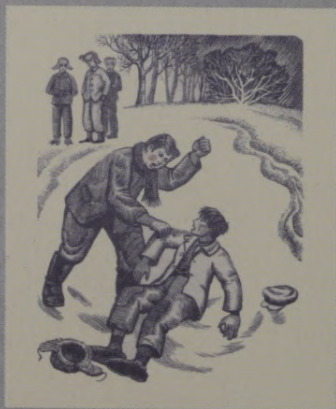
Jānis Grīziņš.
Vārnu ielas republika
Mākslinieks **Kārlis Krauze**

Jānis Širmanis. *Kriksis*
Mākslinieks **Ernests Ābele**

Vizma Belševica. *Bille*
Vāka dizains – **Māris Ābele**

Jānis Poruks. *Kauja pie Knipskas*
Mākslinieks **Harijs Purviņš**

veiksmīgi var pozicionēt kā grāmatu bērniem un grāmatu pieaugušajiem, ir viens no izcilākajiem latviešu prozas darbiem. Tas 20. gadsimta 90. gados mainīja priekšstatu par bērnības atmiņu atainojumu literatūrā pēc Otrā pasaules kara un neierasti tieši tēlo bērnu un vecāku, bērna un pasaules attiecības. Belševica nesentimentalizē ne bērnību, ne pagātņi kā tādu, un apgāž izplatītos mītus par pirmskara Latviju kā “zaudēto paradīzi”.

Sudrabu Edžus. *Dullais Dauka*
Mākslinieks **Indriķis Zeberiņš**

Zenta Ērgle. *Mūsu sētas bērni*
Mākslinieks Edgars Ozoliņš

Mūsu sētas bērni

Tāpat kā visā Austrumeiropā, Latvijā pastāv jautājums, kas nav atrisināms ar politisku olekti: kā vērtēt padomju periodā (1945-1990) uzrakstīto literatūru bērniem, vai tā būtu jālasa arī deviņdesmitajos gados dzimušajiem, kam par sarkanajiem pionieru kaklautiņiem nav ne jausmas? Šobrīd jau ir pavisam skaidrs, ka ne viss padomju ideoloģijas apstākļos sacerētais būtu noraidāms kā slikta literatūra. 20. gadsimta 50. – 90. gados vispopulārākā skolas vecuma bērnu un pusaudžu grāmatu

autore bija **Zenta Ērgle** (1920-1998), un, lai gan rakstnieces darbos ir daudz padomju laika atribūtu, viņas grāmatas tiek ar interesi lasītas arī mūsdienās. Pirmais Ērgles stāsts ***Mūsu sētas bērni*** publicēts 1956. gadā, bet atkārtots izdevums tapis 2006. gadā. Rakstnieces daiļrade pieskaitāma piedzīvojumu literatūras žanram, tajā dominē dēku elements, asprātīgas situācijas, dialogi. Viņa radījusi virkni pusaudžu detektivžanra grāmatu, tēlojusi skolas dzīvī, bērnu un pieaugušo savstarpējās attiecības, pusaudžu jūtas stāstos ***Starp mums, meitenēm, runājot...*** (1976), ***Bez piecām minūtēm pieauguši*** (1983) u.c.

Daudzi autori šajā laikā radījuši darbus, kas veido padomju īstenībai “paralēlu” dabas, fantāzijas vai ģimeniskuma pasauli bez komunistiskiem imperatīviem – tiesa, aiz tās durvīm paliek arī daļa patiesības par dzīvī, ar kuras specifiskajiem noteikumiem ikdienā saskaras tā laika mazie lasītāji, taču katrs no šiem darbiem veido sevī pabeigtu veselumu un piedāvā humānu pozīciju, no kuras citādā gaismā iespējams saredzēt arī absurdo padomju realitāti. Tādas ir **Annas Sakses** (1905-1981) romantiski estetizētās ***Pasakas par ziediem*** un labsirdīga humora pilnā ***Čītas burtnīca*** – suņubūdas kaktā atrasta suņa dienasgrāmata. Arī **Ilzes Indrānes** (1927) humānās grāmatas ***Tipsis, Topsis un Tedis*** (1960) un **Dagnijas Zigmontes** (1931-1997) garstāsta ***Teobalds, kurš visu zina labāk*** (1974) centrā ir suns, dzīvnieki domā cilvēku domas, pārdzīvo cilvēku jūtas. Padomju gados

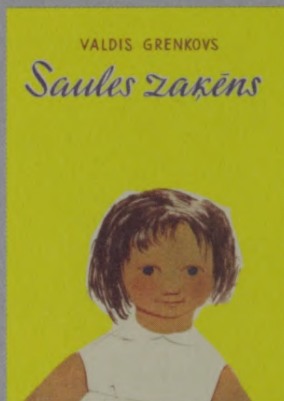
Ilze Indrāne. *Tipsis, Topsis un Tedis*
Mākslinieks Gunārs Krollis

Anna Sakse.
Pasakas par ziediem
Mākslinieks Kārlis Sūniņš

Rūdolfs Akers. *Pļava aicina*
Māksliniece Velta Toropina

Valdis Grenkovs. *Sauls zaķēns*
Māksliniece **Rita Valnere**

Dzidra Rinkule-Zemzare. *Gribulītis*
Māksliniece **Felicita Paujuka**

Margarita Stāraste. *Zīlūks*
Autores ilustrācijas

tapa daudz saistoši uzrakstītu dabas aprakstu – šeit minami tādi autori kā **Kārlis Grigulis** (1884-1972), **Eduards Jansons** (1905-1970), **Jūlijs Vanags** (1903-1986), **Rūdolfs Akers** (1886-1980), **Uldis Plotnieks** (1924-1979), **Viktors Lagzdīnš** (1926). Bērnu ciņu pret dabas postītājiem savā stāstā **Papagaiļa saulesvece** (1977) intriģējošā sižetā izvērš **Vija Upmale** (1932-1996). Kļūt par padomju bērnu rakstnieku garais mūžs bija lēmis pat **Ernestam Birzniekam-Upītim** (**Mazmeita Dace** (1949), **Kustīgais Jānītis** (1957) u.c.), kas sāka publicēties vēl Krievijas impērijā un bija ražīgs reālistisks bērnu rakstnieks neatkarīgajā pirmskara Latvijā. “Iepriekšējā dzīvē” aizsāktu darbu padomju realitātes kontekstā turpināja psiholoģiski iejūtīgā **Vilma Delle** (1892-1980), Kurzemes rakstnieks un skolotājs **Herberts Dorbe** (1894-1983), filozofiskas mistikas mirdzuma apņemtā dzejniece un proziste **Mirdza Bendrupe** (1910-1995), kuras teiksmainā pasaka **Visskaistākais dārzs** iznāca 1960. gadā. Līdzās ideoloģiskas indoktrinācijas paraugiem, no kuriem nav pilnīgi brīva gandrīz neviena padomju laikā izdota grāmata, daudzus asprātīgus, ikdienas dzīvē un attiecībās sakņotus dzejoļus bērniem šajā laikā sacerēja **Laimons Pēlmanis** (1914-1990), **Laimonis Vāczemnieks** (1929-1998), **Andris Vējāns** (1927-2005), **Valdis Grenkovs** (1927-1989), **Imants Lasmanis** (1937-1977), **Jāzepe Osmanis** (1932), **Laimonis Kamara** (1934-1983) un **Arnolds Auziņš** (1931). Jāšaubās, vai kāda cita vērtība, izņemot vēsturiski dokumentālu, vairs tiks meklēta vairumā **Pētera Sila** (1908-1953) “pionieru dzejas”, **Cecilijas Dineres** (1919-1996) agrīnajos bērnodārza kolektīvisma un internacionālisma sludinājumos, **Andreja Baloža** (1908-1987) **Kolhoza bērnos** (1951) vai **Valda Luksa** (1905-1985) karaspēlē **Uzbrukums N pilsētai** (1949), arī savulaik aizrautīgi lasītā publicista un rakstnieka **Andreja Dripes** (1929) grāmatās un rakstos, kas iedvesmoja pusaudžus “meklēt taisnību” sistēmā, kurā tā tomēr nebija atrodamā. Taču daudzi padomju rakstnieki ar vienu vai otru darbu paliek bērnu literatūras klasikā: tur atradīsies vieta gan **Žaņa Grīvas** (1910-1982) **Pasakai par Diegabiksi** (1960) un **Pasakai par zelta brīnumskroti** (1965), gan neaizmirstamajam **Arvida Grīguļa** (1906-1989) dzejoļim par niķīgo svitriņu no krājuma **Lielīgais zvirbulis** (1959), gan **Bruno Sauliņa** (1922-1970) mazliet nežēlīgajai poēmai par vāverēnu **Miegamice** (1956) un Valda Luksa **Dziesmai par slinko Jāniti** (1959). Arī mūsdienu mazuļi, acis un mutis iepletuši, seko visu neapdomāto vēlēšanos piepildīšanās šausmām poēmā **Gribulītis** (1961) vai

slinkā sivēntiņa bīstamajiem piedzīvojumiem, meklējot radus meža biezoknī, poēmā *Kā ruksītis ciemos gāja* (1958; autore **Dzidra Rinkule-Zemzare** (1920)), palaidnīgā ozolziļu vīriņa likstām un lelles Tinces attiecībām ar burtiem ārkārtīgi populārās rakstnieces un mākslinieces **Margaritas Stārastes** (1914) bilžu grāmatās *Ziņuks* (1961), *Pasaku ābece* (1969) un *Tince grib mācīties* (1969).

Tomēr kopumā ņemot, bija jūtama pārdozēta didaktikas porcija un latviešu bērnu literatūrai uzvalcīnā sāka kļūt par šauru...

Margarita Stāraste. *Tince grib mācīties*
Autores ilustrācijas

Jāzeps Osmanis. *Aug āzītis, aug radziņi*
Mākslinieks **Oskars Muižnieks**

Anna Sakse. *Čitas burtnīca*
Mākslinieks **Juris Jansons**

Kā ruksītis ciemos gāja
Dzidra Rinkule-Zemzare.
Mākslinieks **Pāvels Šēnhofs**

Ojārs Vācietis. *Sveču grāmata*
Māksliniece **Anita Kreituse**

Vitauts Lūdēns.
Pelēkās krāsas septiņi svētki
Māksliniece **Marita Grase**

Imants Ziedonis. *Blēnas un pasakas*
Mākslinieks **Vitolds Kucins**

Imants Ziedonis. *Krāsainas pasakas*
Māksliniece **Aija Zile**

Krāsainas pasakas

Gan padomju periodā, gan piecpadsmit gados pēc neatkarības atjaunošanas dzeja ir gan skaitliski visplašāk pārstāvētais, gan saturā bagātākais, drosmīgākais un novatoriskākais latviešu bērnu literatūras veids. Izcilākā virsotne, kas arī bērnu dzejas jomā pacēlās tālu pāri sava laika nosacījumiem un ierobežojumiem, atrodot spilgtu un neatdarināmu izteiksmes veidu, bija latviešu modernās dzejas

vulkāniskais milzis **Ojārs Vācietis** (1933-1983). Dzejnieka dzīves laikā publicēti četri pārsteidzoša jūtīguma, temperamenta un muzikalitātes pilni krājumi bērniem: ***Dziesmas par...*** (1965), ***Sasiesim astes*** (1967), ***Punktiņš, punktiņš, komatiņš*** (1971), ***Kabata*** (1976); piektā grāmata ***Astoņi kustoņi*** (1984) iznāca jau pēc viņa nāves. Vācieša bērnu dzeja laidusi pasaulē daudzus neparastus tēlus, kas kļuvuši populāri un tagad mit ne tikai grāmatās, starp tiem viens no spilgtākajiem ir noslēpumainais Zirgs, kas naktī dzied, radošas dvēseles brīvības simbols. Septiņdesmitajos gados ar dzejoļu krājumiem ***Bimm-bamm*** (1973) un ***Minkuparks*** (1978) bērnu literatūrai pievērsās liriskais brīvdomātājs **Māris Čaklais** (1940-2003), ar Latvijas dabas un vēstures tēlos balstītu dzeju autoritāti ieguva ļoti ražīgais dzejnieks **Vitauts Lūdēns** (1937).

Modernās dzīves realitāte, vizuālās kultūras dominantes parādīšanās bērna pasaulē, citu tautu vērtīgākās bērnu literatūras tulkojumu klātbūtne, kā arī, protams, vēlme pārvarēt padomju laikā kultivētos ideoloģiskos un didaktiskos stereotipus, 20. gadsimta 70. un 80. gados iedzīvināja jaunu kustību latviešu bērnu literatūrā. Šo kustību, kura izvirzīja prasību pēc jauna līmeņa literatūras bērniem – literatūras brīvam, domājošam, pasauli patstāvīgi vērtējošam cilvēkam, uzturēja **Imants Ziedonis** (1933), izcils dzejnieks un intelektuāls nemiera gars. Ziedonis uzsver, ka bērnu literatūrai jābūt “visaptverošākajai, viskulturālākajai, visgudrākajai sistēmai”. Kopā ar domubiedriem viņš centās aktivizēt arī tobrīd Latvijā

klusējošus žanrus: modernas izziņas literatūras tapšanu, grafisko stāstu (komiksu). Viņš lauž tradicionālo uzskatu par latviešu mentalitātes harmoniskumu, parāda, ka cilvēka garīgās pasaules līdzsvarotība ar apkārtējo vidi ir gan vēlama, bet nebūt ne esoša un pašsaprotama vērtība. Šo centienu sekotāji ir lielākā daļa no autoriem, kas pašlaik strādā bērnu literatūrā, kopskaitā – vairāk nekā 20 rakstnieku. Ziedoņa **Krāsainas pasakas** (1973) ir pirmā latviešu bērnu grāmata, kas saņēmusi starptautisku atzinību – 1976. gadā tai piešķirts Hansa Kristiana Andersena diploms, bet Starptautiskā bērnu un jaunatnes literatūras padome ierakstījusi Ziedoņa vārdu savā goda sarakstā.

Imants Ziedonis. *Pasaka par bizi*
Māksliniece **Kristīne Jurjāne**

Ojārs Vācietis. *Astoņi kustoni*
Māksliniece **Daina Lapīņa**

Māris Čaklais. *Mīniskais Čaklais*
Māksliniece **Anita Jansone**

Ojārs Vācietis. *Sasiesim astes*
Mākslinieki
Aija Zīle un Jāzeps Pīgoznis

Imants Ziedonis

KAS TAS IR – KOLHOZS?

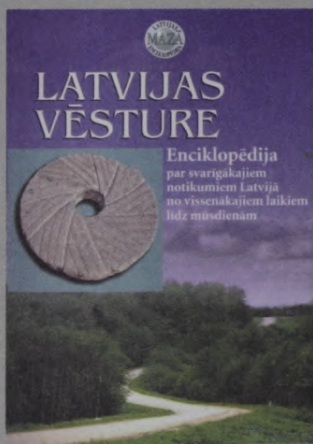

Imants Ziedonis. *Kas tas ir – kolhozs?*
Mākslinieks **Modris Adumāns**

Kas tas ir – kolhozs

Mudinot savus domubiedrus radīt bērniem grāmatas par to, kā iekārtota pasaule un cilvēks, **Imants Ziedonis** pats uzņēmās visai nepateicīgu uzdevumu. Pārlasot grāmatu ***Kas tas ir – kolhozs? Kikerika lekciju grāmata bērniem*** (1983, mākslinieks **Modris Adumāns**), kļūst skaidrs, ka toreiz, 1980. gadā, kad Ziedonis kopā ar savu “radošo poligonu” – Krimuldas, Umurgas un Ērgļu bērnudārza vecākās grupas bērniem – ķērās pie tās veidošanas, viņam bija viena pavisam skaidra atbilde uz šo

jautājumu: kolhozs – tā ir realitāte. Citas nav. Kā definē “lektors”, bērnudārzā ieklidušais kolhoza gailis Kikeriks: “Kolhozs ir lauku saimniecība.” Vispirms tiek noskaidrots jautājums, kas ir – atsevišķs, atsevišķas mājas, izklaidus kā rozīnes kliņģerī: “Agrāk citai mājai bija vairāk zemes, citai mazāk. Agrāk citai mājai bija labāka zeme, citai sliktāka. Agrāk cita māja turēja kalpus, cita neturēja. Tāpēc citiem bija bagātākas mājas, citiem nabagākas. Vieni dzīvoja labāk, bet citi sliktāk.” Tad tiek prātots, kas tas ir – “sliktāk”. “Kad jāiet pie otra aizņemties vai lūgties – tad ir sliktāk. Kad neviens nedzīvo slikti, bet visi var dzīvot labi, tad ir labāk.” Autors balansē starp to, ko viņš neapšaubāmi zina par piespiedu kolektivizāciju, un faktu, ka bērni, kam adresēta grāmata, dzīvo “kolhozu realitātē”, un uzskata par savu uzdevumu palīdzēt viņiem tajā justies ērtāk. “Un atsevišķās mājas, vispirms nabadzīgākās mājas, kurām gāja sliktāk, nolēma, ka savienos zemes kopā (..) un strādās godīgi kopā – tā, lai visiem būtu labi un neviens nebūtu nabags.” Rozīnes kopā – tūtē. Var gan gadīties, ka arī toreiz lasot kādam ienāca prātā idioma “salaists tūtē”. Tiek izskaidrots, ka zemnieki ir tie, kas strādā zemi, tad parādās jēdziens “darba zemnieki” un paskaidrojums, ka pirmoreiz kopsaimniecības dibinātas Padomju Krievijā, tāpēc tām ir krievisks vārds “kolhozs”. Centrs – tiem, kas grib laukos dzīvot kā pilsētā, “bet tiem, kas grib dzīvot tā kā laukos, ceļ

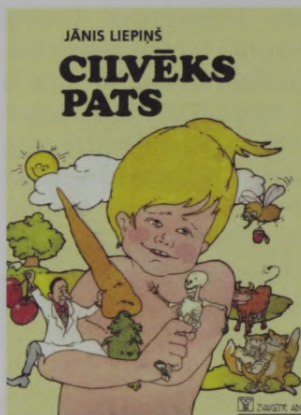
Dainis Cipulis. *Latvijas vēsture*
Mākslinieks **Aigars Truhins**

Vilnis Purēns.
Zem Igdrasila kuplās pazares
Mākslinieks **Aleksejs Bibanajevs**

Jānis Baltvilks.
Brālis ozols, māsa liepa
Mākslinieks **Edgars Folks**

Jānis Liepiņš. *Civēks pats*
Māksliniece **Juta Tirona**

Civēks pats

Pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma bērniem domātajā sērijā **Gribu visu zināt** iznāca arī citas oriģinālgrāmatas: bērnu rakstnieka un dabaspētnieka **Jāņa Baltvilka** (1944-2003) **Zeme, maizes devējiņa** (1984) un **Brālis ozols, māsa liepa** (1985), kā arī vēsturnieces **Kristīnes Ducmanes** un rakstnieka **Valda Rūmnieka** kopdarbs **Piecpadsmit stāsti par naudu** (1988).

Šķiet, arī ārsts un rakstnieks **Jānis Liepiņš** (1930) kopā ar mākslinieci **Jutu Tironu** pie grāmatas **Civēks**

pats (1992) ķērās, Ziedoņa mudināts. Šī vairākas reizes atkārtoti Latvijā un arī Lietuvā iznākusi grāmata gan tika traktēta kā eksperimentāls mācību līdzeklis, ko iesaka lietot 5. klases bioloģijas kursā veselības mācības jautājumu apgūšanai, taču tā uzrakstīta ļoti personiski un literāri, spilgtā autora stilā, sniedzot vienotu skatījumu uz cilvēku ne tikai kā uz bioloģisku organismu, saistot anatomiju un fizioloģiju ar tikumu un garu. No sava laika dokumenta viedokļa lūkojot, zīmīgi, ka starp parazītiem nav minētas ērces, bet ir kritiski aprakstītas ēdnīcas.

Deviņdesmitajos gados iznāca **Viļņa Purēna Zem Igdrasila kuplās pazares jeb Ko vēsti Skandināvijas miti** (1994), bet 2002. gadā apgāds **Zvaigzne ABC** ar ornitologa **Viestura Klimpiņa** grāmatu **Mūsu putni** aizsāka enciklopēdisko izdevumu sēriju bērniem **Latvijas mazā enciklopēdija**. Tajā izdotas jau daudzas vairāk vai mazāk veiksmīgas Latvijas autoru – dažādu nozaru speciālistu grāmatas: **Andris Rudovics. Latvijas ģeogrāfija** (2002), **Juris Paiders. Senlatviešu rakstības noslēpumi** (2003, šo grāmatu vēsturnieki atzīst par kuriozu), **Liene Krēsliņa, Pēteris Apinis. Civēks** (2003), **Juris Paiders. Zemes dziļu noslēpumi** (2004), **Mārtiņš Kuplais. Latvieša sēta** (2004), **Dainis Cipulis. Latvijas vēsture** (2004); **Guntis Eņiņš. Alas Latvijā** (2004), **Vents Kainaizis. Latvijas kino** (2005), **Līga Ozoliņa-Molla, Markuss Molls. Latvijas nacionālie parki un rezervāti** (2005), **Ilze Bernsone, Juris Siks. Latvijas jūrniecība** (2006) u.c. Mazajām pievienojusies arī **Lielā Latvijas enciklopēdija** (2005) – oriģinālizdevums, kuru veidojuši 55 autori.

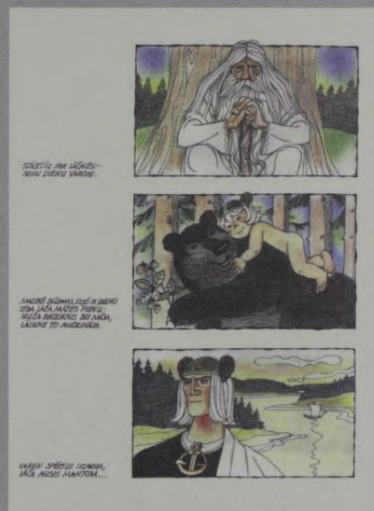
Ceļojums vēsturē

Ceļojums vēsturē

Astoņdesmito gadu otrajā pusē, pateicoties uzņēmīgu redaktoru pūlēm, istenojās arī iecere radīt izglītojošus komiksus – pirmām kārtām par Latvijas vēsturi – un iznāca divi sērijas **Komiksi** izdevumi. **Ceļojums vēsturē** (1986) ietvēra **Gunāra Vindedža Pasaku par Lāčplēsi**, **Viļņa Purēna** sacerēto un **Agra Liepiņa** zīmēto Rīgas vēstures stāstu **Es – Pētergailis**, mākslinieka **Dmitrija Feoktistova Lielo Kristapu** pēc **Alberta Jansona** (1915-1989) stāsta **Lielā Kristapa jaunais amats**

motīviem, **Andra Jakubāna** (1941) vēstījumu par dizaina stilu attīstību – **Notikumi ar krēsliem** (mākslinieki **Irēna Lūse** un **Atis Lūsis**). Tolaik latviešu komiksi izsauca lielu interesi par spīti vēl neapgūtā žanra profesionālajām neveiklībām un padomju laika beigu bēdīgajam poligrāfiskā izpildījuma līmenim, kas tagad jau šķiet pavisam nebaudāms. Turklāt vairākos grafiskajos stāstos lielākā problēma ir vēstures tēmu ideoloģiskā interpretācija, kā to spilgti rāda **Es – Pētergailis**, it īpaši – salīdzinājumā ar citu to pašu autoru grāmatu **Gadu kārtām Rīga auga** (1996). Neiedomājami aktīvu sabiedrības rezonansi izraisīja žurnālā **Zilīte** publicētais bērnu seksuālajai audzināšanai domātais **Māra Putniņa** komikss **Mums būs bērnis** (1988). Komiksu krājums **Tuvi – tāli piedzīvojumi** (1990) vienos vākos ietvēra **Jura Zvirgzdiņa** un **Modra Adumāna** veidoto **Rīgā kādu nakti...**, **Baldūra Apiņa** un **Agra Liepiņa Reiz bija kuģis...**, parādījās arī izklaidējošāki, ne tik informatīvi sižeti – **Andreja Rijnieka** un **Dmitrija Feoktistova Mēģināts nav zaudēts** un vietējās kosmiskās fantazēšanas iedīgļi **Diks un Daks**, ko veidoja **Vilnis Purēns** un mākslinieks **Aivars Rušmanis**. Politisko un saimniecisko pārmaiņu gados latvisko bilžu rindu radīšana un izdošana apsīka.

Toties jaunu elpu un ievirzi ieguva folklorai veltītas grāmatas. Grāmatplauktos līdzās lielām un mazām, vairāk vai mazāk tematiskām tautas dziesmu, pasaku, teiku un mīklu izlasēm (daudzas no tām ir krāšņi ilustrētas bilžu grāmatas), kuru vidū kā daudz lasīti un ļoti iemīļoti izcēlās vairāki “biezie” pasaku un teiku

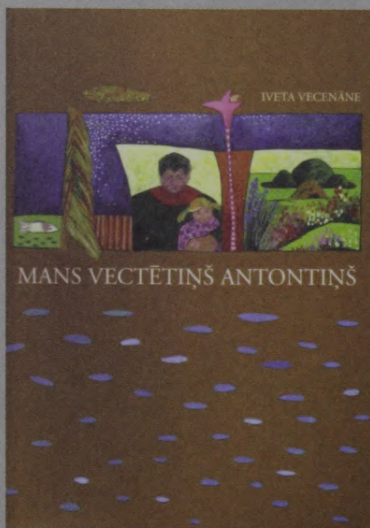
Gunāra Vindedža komikss
Pasaka par Lāčplēsi

Trīs vēja mezglis
Māksliniece Ināra Garklāva

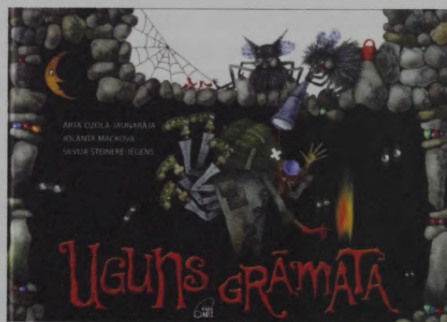

Rudens spēles
Māksliniece Ērika Māldere

Iveta Vecenāne. *Mans vectētiņš Antontiņš*
Autores ilustrācijas

krājumi, piemēram, vairākkārt izdotās **Latviešu tautas pasakas** – izlase ar **Pāvila Šēnhofa** ilustrācijām, **Dzūkstes pasakas** (1991), ko no **Anša Lerha-Puškaiša** vākuma atlasījis Kārlis Arājs, izlase **Trīs vēja mezglī** ar **Ināras Garklāvas** ilustrācijām u.c. – parādījās arvien vairāk nodarbībām ar bērniem domātu komentētu hrestomātiju, folkloras apguves rokasgrāmatu, mācību līdzekļu un aktivitāšu grāmatu, kurās folklorā nav priekšā lasāms teksts, bet aktīvi izdzīvojama nodarbe. **Valda Muktupāvela** grāmatai **Dindaru, dandaru. Latviešu rotaļas un spēles** (1989) sekoja kopā ar **Māru Mellēnu** un **Ernestu Spiču** veidotās gadskārtu grāmatas sākumskolai, 1993. gadā atkārtoti tika izdota **Vilmas Grebles** sastādītā **Latviešu bērnu folklorā**, sērijā **Tveru, ģeru, vaļā veru** **Māra Mellēna**, **Iveta Irbe**, **Ilga Reizniece** un **Ērika Māldere** piedāvāja kalendārus jeb nedēļu grāmatas **Rudens spēles** (1994), **Ziemas spēles** (1994), **Pavasara spēles** (1995), **Ceļotāju spēles** (1996), **Visādas spēles** (1997), **Ilga Reizniece** nesen izveidojusi arī savā pieredzē balstīto **Rokasgrāmatu folkloras mācišanā** (2006). Jaunas iespējas aizraujošā folkloras interpretācijā bērniem iezīmēja – šeit būtu gluži vietā sacīt: aizdedza – **Jolantas Mackovas** un **Silvijas Šteineres-Jēgens** veidotā **Uguns grāmata. Uguns latviešu folklorā** (2003, māksliniece **Arta Ozola-Jaunarāja**).

Jolanta Mackova, Silviya Šteinere-Jēgens.
Uguns grāmata
Māksliniece **Arta Ozola-Jaunarāja**

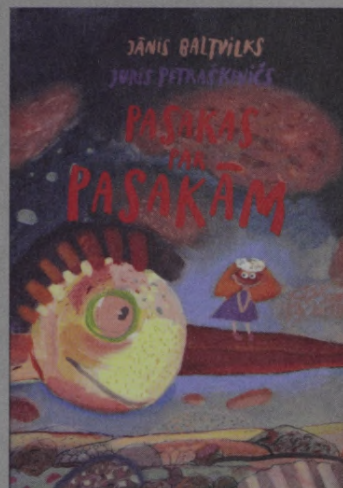
Jānis Baltvilks. *Vilki velk malku*
Māksliniece **Anita Paegle**

Vilki velk malku

Imanta Ziedoņa domubiedriem dzīvē un literatūrā piederēja arī **Jānis Baltvilks**, izcilākais no mūsdienu autoriem, traģiski gājis bojā 2003. gadā. Viņa devums ir ap 30 grāmatu bērniem – dzejā, prozā un izziņas literatūrā. Baltvilka stihija ir daba – putni, dzīvnieki, mežs, par sevi viņš zīmīgi teicis: “Es esmu iznācis no meža, kurā ik pa brīdim ieskrienu atpakaļ!” un “Ja Dievs nebūtu radījis putnus, nevienam nebūtu jānopūlas ar manu dzejoļu lasīšanu.” No profesionāla dabas pētnieka pieredzes Baltvilks paņēma līdzī izpratni un zināšanas par dabu, apvienoja to ar ētiski

jūtīgas dvēseles precīzo pasaules redzējumu un lielisku valodas dzirdi. Rezultātā radās dzejoļi, pasakas un dabas vērojumu stāsti, kas dod bērnam daudz vairāk nekā sižetisku laika kavēkli vai derīgas zināšanas. Viņa darbos sajūtama vienota, dabas likumsakarībās balstīta pasaules aina, kurā cilvēki, dzīvnieki un augi ir savstarpēji saistīti. Baltvilka vārds latviešu literatūrā ir sinonīms sirdsapziņai, nesadulķotam un vienkāršam godīgumam. Baltvilks neizmanto dabas tēlus, lai personificētu labo un ļauno, viņa pasakās nav ļaunā vilka un labā zaķīša, nav arī neizbēgamās labā uzvaras. Rakstnieka ētiskais imperatīvs ir cits: daba nemelo un dabai nevar samelot. Taču šī morāle nav racionāla un nežēlīga, tā ir līdzjūtības un atbildības caurstrāvota. Emocionāla un izzinoša ir Baltvilka dabas proza: **Mergusiņš** (1997), **Ķirzaku pils** (1998), **Lidakas trešā vasara** (1998), **Divpadsmit pastaigas dabā** (1999), **Cilvēks zirgā** (2004).

Dabas tēli un skaņas, valodas pārsteigumi un atklājumi, fonētiskas rotaļas, skaitāmpantu asprātības raksturo Baltvilka daudzās dzejoļu grāmatas: **Skrejvabole pieliek soli** (1981), **Zāle visu dienu zaļa** (1990), **Krūmu krāmu jēru jūra** (1993), **Circeņa malciņa** (1997), **Vilki velk malku** (2003) u.c. Baltvilka poētikas saknes rodamas tradicionālajā tautas dzejā un pilsētas folklorā. Lasot un skandējot Baltvilka pantus, bērns sajūt, ka valodā ir svarīgas tās pašas īpašības, kas piemīt viņam pašam: ziņkāre,

Jānis Baltvilks. *Pasakas par pasakām*
Mākslinieks **Juris Petraškevičs**

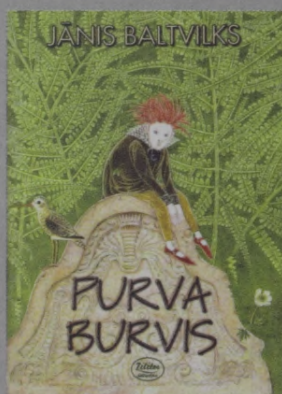
Jānis Baltvilks.
Lidakas trešā vasara
Mākslinieks **Guntars Sietiņš**

Jānis Baltvilks. *Krūmu krāmu jēru jūra*
Māksliniece **Laima Eglite**

Jānis Baltvilks. *Cilvēks zirgā*
Mākslinieks **Guntars Sietiņš**

Jānis Baltvilks. *Purva burvis*
Māksliniece **Anita Paegle**

Jānis Baltvilks. *Izmazgātās debesis*
Māksliniece **Ingrīda Kadaka**

kustīgums, gatavība piedzīvojumam. Baltvilka dzeja trenē bērna valodas drosmi, parādot, cik valoda ir lokana, brīva un mainīga, kā to iespējams lietot neierastā un pārsteidzošā veidā, cik lielas ir tās iespējas, cik trāpīgi ar to var izteikt pasauli.

Baltvilka literāro pasaku grāmatās *Pasakas par pasakām* (1996), *Plivija un citas pasakas* (2000) nonākam gluži ačgārnā pasaulē, kur govīs labo kūts jumtu, lido vijoles un veļas kņāgi, bet reizēm laimējas ieraudzīt noslēpumaino Pliviju, no pūces spalvas izaugušu pasakainu nakts būtni, ap kuru vējo sapņainība, gaisīgums, netveramības un nenoteiktības burvība. Dialogā ar Pliviju rakstnieks panācis lielisku realitātes un fantastikas vienotību.

Jau kopš astoņdesmitajiem gadiem strādājot bērniem domātos preses izdevumos, Baltvilks ir bijis neatlaidīgs literatūras un lasīšanas popularizētājs bērnu vidū. Dzīvā saikne ar šo izdevumu lasītājiem, sadarbība ar skolām un bibliotēkām, bērnu radošā darba vērtēšana un piedalīšanās mūsdienu bērnu folkloras vākšanas un izdošanas projektos ir stiprinājusi izcilā rakstnieka autoritāti sabiedrībā. Jēdziens "Baltais vilks" kļuvis par savdabīgu "totēmu" latviešu bērnu literatūrā. Lai saglabātu izcilā dzejnieka piemiņu un veicinātu bērnu literatūras pilnveidošanos, par ko viņš savas dzīves laikā dedzīgi iestājās, ir nodibināta Jāņa Baltvilka balva bērnu literatūrā.

Jānis Baltvilks.
Plivija un citas pasakas
Māksliniece **Anita Paegle**

Māra Cielēna. *Pasakas par diviem*
Mākslinieks **Aleksejs Naumovs**

Princese priedē

Māra Cielēna (1954), kuras talants uzplaucis deviņdesmitajos gados, ir viena no talantīgākajām, veiksmīgākajām un aktīvākajām rakstniecēm latviešu mūsdienu bērnu literatūrā. Jau ar pirmo pasaku krājumu **Tuksaks un Mamolis** (1992), kura nosaukums radies no maza bērna mutē pārtapušajiem vārdiņiem prusaks un kamols, sākas

nebeidzama pasaules pārradišana: Cielēnai piemīt izcila spēja personificēt lietu pasauli un atrast parastajā neparastus aspektus, veiksmīgi saliedēt sadzīves un brīnuma elementus, veidojot raitu sižetu. Otrajā krājumā **Pulksteņu nakts gaitas** (1997) lasāmi “pulksteņstāsti” par pulksteņu personisko dzīvi, vaļas brīžiem un vaļas sekundēm. Romantiski skaista fantāzijas pasaule atklājas krājumos **Pasakas par brīnummazajiem** (2000) un **Vasaras tumsīņa** (2002). Arī dzejoļos Cielēna apbrīnojami labi māk no it kā visparastākās ikdienības asprātīgi izveidot ko svarīgu un aizraujošu.

Māras Cielēnas prozā nozīmīgu vietu ieņem pārdomu pasakas. Krājums **Pasakas par diviem** (2003) stāsta par tiem, kas pasaulē ir pāri, pa divi, par tiem, kurus saista kopīgas vērtības, intereses, jūtas. Tādi ir Vasara un Rudens (**Vasaras sapņi**), Autobraucējs un viņa uzticamā sporta automašīna Viktorija (**Autobraucējs un Viktorija**), princese Anna un princis Dāvis (**Princese priedē**), Mežs un Migla (**Meža un Miglas klusēšana**). Pasaku daudzslāņainie teksti atklāj dažādus attiecību modeļus. Vienā pasakā šie Divi var tikt izkārtoti pat vairākās kombinācijās. Piemēram, divi – tēvs un dēls, tuvi cilvēki, kurus tomēr šķir dažāda izpratne par vērtībām, vai divi – autobraucējs un automašīna, kurus vieno kopīgas atmiņas, pārdzīvojumi, uzvaras, taču šķir vecums un laika zobs. Krājumā **Mammas, tēti un citi** (2003) šie “citi” ir bērni, kuriem pietrūkst kopīgu rotaļu ar vecākiem, sapratnes ģimenē un drošības sajūtas. Savukārt vecākiem pietrūkst laika. Pasakās notiek dažādas neparastas pārvērtības, piemēram, bērni pārvēršas par suniņiem, jo augu dienu skraidījuši savā vaļā (**Suniši un mammas**), pilsētā tiek

Māra Cielēna. *Pulksteņu nakts gaitas*
Māksliniece **Anita Paegle**

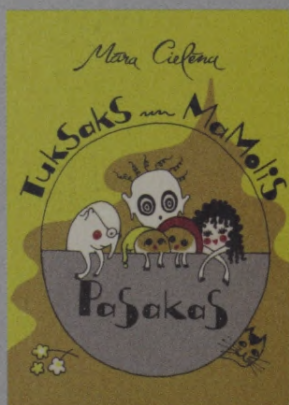
Māra Cielēna. *Vasaras tumsīņa*
Māksliniece **Ilze Ramane**

Māra Cielēna.
Pasakas par brīnummazajiem
Māksliniece **Ligita Linmeiere**

Māra Cielēna.
Mammas, tēti un citi
 Māksliniece **Evija Stukle**

Māra Cielēna.
Tuksaks un Mamolīs
 Māksliniece **Ligita Linmeiere**

Māra Cielēna. *Mūsu mājas*
 Mākslinieks **Rolands Gross**

uzbūvētas neparastas celtnes, kurās drīkst darīt visus nedarbus, kādus tik vien var iedomāties (**Driksētuves**). Autore rotaļājas ar telpas un laika jēdzieniem – tiek skaitīti gadu tūkstoši (**Plātīgie un laimīgie pūķi**), radot izjūtu, ka darbība risinās ļoti senā pagātnē vai tālā nākotnē, atrodot mūžīgās problēmas mūsu dienās. Cielēnas pasakas tulkotas vācu, angļu un krievu valodā.

Māra Cielēna. *Pulksteņu nakts gaitas*
 Māksliniece **Anīta Paegle**

Inese Zandere. *Iekšīņa un ārīņa*
Māksliniece Ūna Laukmane

Iekšīņa un ārīņa

Ineses Zanderes (1958) dzejoļu grāmatas *Iekšīņa un ārīņa* (2002) nosaukums iemieso arī latviešu mūsdienu bērnu dzejai kopumā raksturīgo domāšanas intenci: sajūst, tad domāt un saprast. Šie dzejoļi, kuros humora pilni tēli un liela nopietnība sadzīvo vienā lappusē, vedina mazo lasītāju godīgi domāt arī par grūto, vērigi uztvert katras lietas, parādības un būtnes ārējās izpausmes un tikpat vērigi ielūkoties tās būtībā, priecāties par pasauli un spēlesprieka azartā atklāt tās daudzslāņainību no ārējām līdz iekšējām, dziļākām kārtām. “Visam,

kam ir iekšīņa, apkārt tam ir ārīņa” – jocīga rindiņa no dzejoliša bērniem un vienlaikus klasisks filozofijas princips. Zanderes dzejoļi ir muzikāli un viegli iegaumējami, ļoti daudz komponēti. “Dzejoļu skaitīšana, dziedāšana, skandēšana bērniem ir neapzināta tieksme pasauli sakārtot mazās, apjēdzamās struktūrās, kas viegli paliek atmiņā. Teksta ritmiska organizācija, ļaujoties formulai un spēles maģijai, vienmēr ir bijusi cilvēka mēģinājums kaut kā uzveikt haosu ap sevi,” saka Inese Zandere. Dzejoļu grāmatā *Limonāde* (2005) Zandere piedāvā piepilsētas puiku vasaras dzīves ainas, daudz puiciska azarta ir arī viņas “dokumentālajā pasakā” *Pingus Posta piedzīvojumi* (2006). Jautrajā piedzīvojumu stāstā ietverta ideja par mazā latvieša ciņu ar savu neveiksmnieka likteni, negatīvu predestināciju. Šis zēns, līdzīgi daudziem bērniem, tiek atrasts kāpostos, taču – skābos. Skābs un bēdīgs ir pat viņa vārds. Mazais latviešu neveiksmnieks negribot nonāk gluži arhetipiskās situācijās, kas pazīstamas visas pasaules neveiksmniekiem. Tomēr zēns nav viens savā šķietami bezcerīgajā ciņā ar aklo likteni, izšķirošā mirklī viņam palīgā vienmēr ierodas attapīgā vecāmāte, kura zina, kā tikt laukā no vismuļķīgākajām dzīves situācijām. Klusais, labsirdīgais puika neieraujas kaktiņā, nezaudē veselīgu pasaules uztveri un rīcības loģiku, nepalaiž garām īsto brīdi – un likteņa tvēriens atlaižas. *Annas pasakas* (1994) ļauj lasot izjust katras dzīvas būtnes iesaistītību dabas rituma mistērijā.

Inese Zandere.
Pingus Posta piedzīvojumi
Mākslinieks Kristians Šics

Inese Zandere. *Limonāde*
Mākslinieks Edmunds Jansons

Uldis Auseklis.
pulkstenis bonbongas dala
Māksliniece **Ligita Linmeiere**

Pēters Brūveris.
Katram mazam putniņam...
Mākslinieks **Rauls Zītanis**

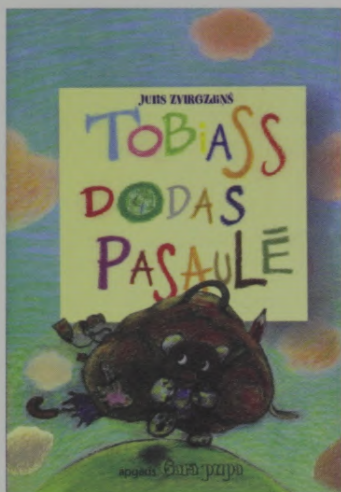

Pēters Brūveris.
Gliemezis un cīrulīte
Mākslinieki
Inese Mailite un Ivars Mailītis

Uldis Auseklis (1941), kurš “dzīvo bērnu literatūrā kā forele kalnu upē” ir viens no patiesākajiem romantiķiem latviešu bērnu literatūrā. Viņa dzejoļu grāmatas ***Mēness platmalē*** (1991), ***kaķis ada zeķes zaķim*** (1995), ***pulkstenis bonbongas dala*** (1997), ***Uz Klidziņu ar vienu koka zirdziņu*** (2001), ***ķirbis saķēris iesnas*** (2001), ***ko dara runcis Francis*** (2002), ***ķiparri ūsās piparrus berrr*** (2003), ***kad lido dzilna zaļa*** (2004) vieno delikāta, klusināta intonācija, labsirdīgs smaids, vieglums un gaiša tēlainība. Tā ir “dzeja ar spalvu pie cepures” – liriska, emocionāla dzejas pasaule, kur blakus priekam vienmēr ir arī sāpes, līdzjūtība, sapņi, ilgas. Dzejas plūdums ir caurspīdīgs un tīrs, tā veidota ar valodas spēļu un dabas gleznu virknēm. Dzejnieka līdzinieks ir romantiskais Francis – runcis ar mākslinieka dvēseli, kurš spēj visur saskatīt un citiem parādīt skaistumu.

Izcilā mūslaiku dzejnieka un atdzejotāja, Baltijas Asamblejas balvas laureāta **Pētera Brūvera** (1957) dzejoļu grāmatas ***Grīziņkalnā groziņvakars*** (2000), ***Sili, vai tu mani mīli?*** (2000), ***Katram mazam putniņam...*** (2002) arī bērnu dzejā atnes līdzīgi daudz no šim autoram raksturīgā episkuma, vēriena un sulīguma. Brūveris atdzejojis lietuviešu, turku, azerbaidžāņu, Krimas tatāru, mordviešu, gagauzu, krievu, vācu un prūšu dzeju un folkloru, pat tuviešu šamaņsaucas, izkopjot izcilu valodas izjūtu. Viņa dzejoļos valda valodas uzbūves atklāšanas un pārradišanas prieks, izteikta muzikalitāte, kas ļāvusi dzejniekam ļoti veiksmīgi sadarboties ar komponistiem. Brūveris māk kopā ar bērnu skaisti skumt par neaizsargāto, uzturēt līdzjūtības un solidaritātes garu.

Aktīvi latviešu bērnu dzejas procesa veidotāji ir **Aivars Neibarts** (1939-2001), **Jānis Baltauss** (1961-2000), **Maija Laukmane** (1953), **Dagnija Dreika** (1951), **Arturs Goba** (1932), **Leons Briedis** (1949), **Valdis Rūmnieks** (1951), **Māra Zālite** (1952), **Jānis Peters** (1939), **Sandra Vensko** (1958), **Antons Slišāns** (1948), **Vladimirs Novikovs** (1947), **Andris Akmentiņš** (1969) u.c.

Juris Zvirgzdiņš.
Tobiass dodas pasaulē
 Māksliniece **Signe Ērmāne-Litvina**

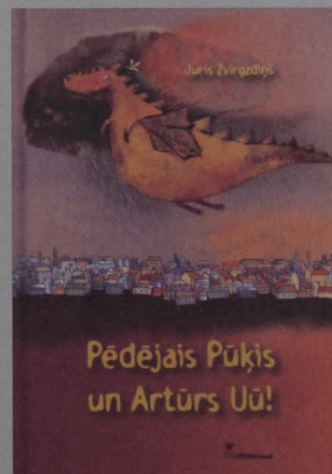
Tobiass dodas pasaulē

Dažu rakstnieku daiļradē ļoti spilgti iezīmējas “otrais es” jeb autora personības pārnēsums uz personāžu, kas ir ne tikai grāmatas varonis – tas kļuvis par patstāvīgu līdzautoru vai pat “īsto autoru”. Visspilgtākais piemērs tam ir **Jura Zvirgzdiņa** (1941) grāmatu varonis lācītis Tobiass, kuru autors jebkurā mirklī izvelk no savas kabatas, liekot Tobiasam pašam uzņemties atbildību un saņemt uzslavas par uzrakstīto. *Tobiasa blēņu stāsti* (2003), un *Tobiass dodas*

pasaulē (2005), tāpat kā piedzīvojumu romāns bērniem *Reiz senos laikos Kurzemē* (1999) un *Bebru atgriešanās. Stāsts par bebrēna Bruka un viņa ģimenes piedzīvojumiem* (2001, 2005) abiem draugiem sagādājuši daudz atzinības. Zvirgzdiņa stāstos allaž atrodamas simpātiskas avantūristu romāna iezīmes, ik pa brīdīm tiek izvilkti kas žilbinošs no grāmatu pasaules klejotumos savāktās interesantu vēsturisku faktu, kuriozu un nostāstu kolekcijas. Grāmatā *Franklina cepure* (2005) aizraujošā dialogā ar kādu jenotu, Bendžamina Franklina jenotādas cepures pēcteci – cepure, izrādās, bijusi nevis āda, bet dzīvs jenots, ļoti erudīts dzīvnieks! – autors interpretē vēsturiskus notikumus no to līdzdalībnieka, jenota viedokļa. Zvirgzdiņa stilam raksturīgs neparasti blīvs emocionālu uzsvāru un izcēlumu izvietojums tekstā, lietojot lielos burtus un izsaukuma zīmes; visprecīzāk šā rakstības veida loģiku iespējams izjust, lasot tekstu skaļi un atceroties, ka rakstnieks pazīstams arī kā raidlugu autors. Zvirgzdiņa jaunākais darbs ir *Pēdējais pūķis un Artūrs Ūū!* (2006), aizkustinošs stāsts par pēdējā pūķa Tezaura draudzību ar siko zaļzeltaino lidonīti Artūru Ūū! Abiem jādodas prom no mājām – purva, kurā dzīvojuši simtiem gadu, jo mieru izjauc civilizācijas priekšpulki – greideri, buldozeri un ekskavatori.

Juris Zvirgzdiņš.
Tobiasa blēņu stāsti
 Māksliniece **Signe Ērmāne-Litvina**

Juris Zvirgzdiņš.
Pēdējais Pūķis un Artūrs Ūū!
 Māksliniece **Gita Okonova-Treice**

Juris Zvirgzdiņš.
Franklina cepure
 Māksliniece **Evija Stukle-Zuitiņa**

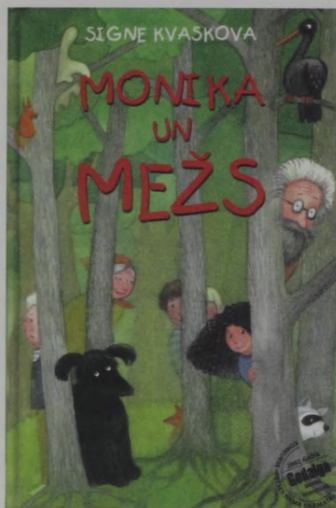

Margita Gūtmane. *Minkāns*
 Autores ilustrācijas

Savukārt **Margitas Gūtmanes** (1943) stilistiski izslīpētā, labskanīgā grāmata *Minkāns* (1985) radusies rakstniece un viņas drauga kaķa pasaulu krustpunktā. Lasot stāstus par Minkānu, rodas nojausma, kas ir laimīga dzīve – dzīve, pēc kādas ilgojas miljoniem cilvēku pasaulē: “lai man būtu kaķis un es kopā ar viņu varētu vērot visu, kas apkārt notiek, mainīgo vēju, mākoņus, miglu, zāli. Lai daudz kas šajā dzīvē nesteidzīgi atkārtotos, lai Minkāns katru gadu no Jaungada līdz Lieldienām čabinātos sīpolu mizās un katru vasaru kopā ar mani ietu mellenēs. Lai mums pietiktu laika visam, bet dzirdot dīvaino vārdu “garlaicība”, mēs abi tikai paraustītu plecus – kas tā tāda? Varbūt Margita Gūtmane nemaz nav rakstniece, bet kaķis – mazs, spītīgs, ziņkārīgs un gudrs,” – tā par šo grāmatu raksta dzejniece Inese Zandere.

Margita Gūtmane. *Minkāns*
 Autores ilustrācija

Signe Kvaskova. *Monika un mežs*
Māksliniece **Marita Grase**

Monika un mežs

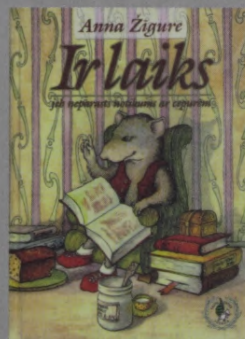
Arī Latvija kopš 20. gadsimta 80. gadiem piedzīvo arvien progresējošu fantāzijas žanra fenomenu. Mēģinot žanriski norobežoties no literārās pasakas ar diviem pamatkritērijiem – loģiski veidotu Sekundāro pasauli un romāna vai garā stāsta apjomā izvērstu vēstījumu – redzams, ka šiem kritērijiem atbilstošu darbu nav mazums. Sekundārā jeb Cita pasaule kā vesela, noslēgta alternatīva vide, kurā mit vai nonāk darbojošās personas un kur notiek viņu piedzīvojumi, parādās daudzās grāmatās:

Annas Žigures (1948) *Ir laiks jeb*

neparasts notikums ar cepurēm (1994), **Gunta Bereļa** (1961) *Agnese un Tumsas Valdnieks* (1995), **Jura Zvirgzdiņa Reiz senos laikos Kurzemē (1999), **Valda Rūmnieka Mārīte Pazemē** (2001), **Arno Jundzes** (1965) *Ķiparu Ķerpatu šnirks!* (2003), **Jāņa Jurkāna** (1950) *Nirējs* (2004) u.c. Veselu virkni fantāzijas žanra grāmatu (*Dinīts nāk!* (1990), *Tidžerēns 'ņuks* (1995), *Tornado 'ņuks* (1996), *Ūdensņuks* (2002)) radījis savdabīgais bērnu rakstnieks, un dzejnieks, prātniecisku pasaku un autobiogrāfiskas prozas autors **Vīks**, kura grāmata *Zemūdens bara lielā diena* (1985) pārtapa pirmajā latviešu pilnmetrāžas animācijas filmā *Ness un Nesija* (1991). **Vladimira Kaijaka** (1930) fantāzijas romāns *Melnais kamols-amols-mols* (2003) ir arī viens no mākslinieciski spilgtākajiem darbiem pēdējo gadu latviešu bērnu literatūrā. Tā varoņi ir septiņi akmens rūķi, kuri nolēmuši atgriezties dzimtenē, kas atrodas tālu ziemeļos, un šī ceļojuma laikā viņiem nākas cīnīties ar ļauniem pretiniekiem un atrast kopēju valodu ar ceļa biedriem, pārvarēt bailes, spītību, iedomību. Šī sižeta līnija saistīta ar savas piederības un identitātes apzināšanos, ar toleranci pret citādo. Ļaunumu grāmatā pārstāv tie spēki, kas ir aizmirsuši, no kurienes viņi nākuši, ko agrāk darijuši, kas bijuši. Īpašs un neaizmirstams tēls šai grāmatā ir Murmulītis, par kuru teikts: "Visos laikos un aizlaikos tu esi bijis un pinies pa kājām, uzdevis mulķīgus**

Valdis Rūmnieks. *Mārīte Pazemē*
Māksliniece **Anita Kreituse**

Anna Žigure.
Ir laiks jeb neparasts notikums ar cepurēm
Autores ilustrācijas

Arno Jundze.
Ķiparu Ķerpatu šnirks!
Māksliniece **Ilze Ramane**

Signe Kvaskova.
Susurs, spigana un burvestības
Māksliniece **Gita Okonova-Treice**

Juris Zvirgzdiņš.
Reiz senos laikos Kurzemē
Mākslinieks **Deniss Zatravkins**

Viks.
Zemūdens bara lielā diena
Māksliniece **Laima Eglīte**

jautājumus, uz kuriem nav iespējams atbildēt. Dažus tu esi uzjautrinājis, citus kaitinājis, bet tāds nu tu esi, tur nekā nevar darīt. Raugi, ikviens, kas pasaulē nācis, ir tiesīgs tajā dzīvot..." Grāmata iznākusi arī lietuviešu valodā.

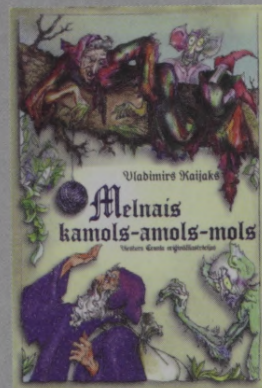
Signe Kvaskova (1976), 26 gadu vecumā debitēja, uzvarot literārajā konkursā ar apjomīgu spraiga sižeta grāmatu **Monika un Mežs** (2002), tai sekoja **Monika un dimantu Ciltstēvs** (2003). Meitene Monika nonāk citā pasaulē – Mežā. Pāreja starp abām pasaulēm Kvaskovas romānos iespējama dažādi, bet pilnībā atbilstoši fantāzijas literatūras tradīcijām: gan pa vannas caurumu, gan pa kanalizācijas lūku, lecot lejā no koka, caur grāmatu. Mežā blakus parastiem aug neparasti koki, spīdošas mēness suņusēnes, krūmi, kas naktīs skraida apkārt un mēģina iesakņoties nepiemērotās vietās. Mežā dzīvo meža ļaudis un mežabērni, kas daudz neatšķiras no Zemes cilvēkiem, parasti un neparasti dzīvnieki. Meža Veča šajā valstībā pārvietojas ar karieti, kuras degviela ir koka sula. Taču fantāzijas pasaule nebūtu pilnīga un aizraujoša, ja tajā nebūtu pretrunu starp labo un ļauno, ko Mežā iemieso aluķēmi. Tie dzīvo Klinšu krāvumu alās, krāj un slīpē dimantus, spēj pārvērsties par jebko un "ir tik jauni, ka ļaunums laužas uz āru, padarīdams visus vai aklus..." Aluķēmu sagūstīto vecmāmiņu atbrīvošana un pārvešana mājās kļūst par bērnu galveno uzdevumu. Otrajā romānā Monikai kopā ar draugiem jāmeklē dimantu Ciltstēvs, lai pasaule turpinātu pastāvēt līdzšinējā kārtībā. Personāžu loks paplašinās – tajā parādās arī mūsdienu bērnu kultūrā (literatūrā, kino, datorspēlēs) plaši izplatītie citplanētieši, kringi un dofori. Kvaskova publicējusi arī divus fantastiskus stāstus par mazo drosmīgo zvēriņu Susuru un viņa draugiem: **Susura gads** (2004), **Susurs, spigana un burvestības** (2005).

Pie cita fantāzijas žanra tipa pieder **Māra Putniņa** (1950) apjomīgās Dienvidjūras pasakas **Mežonīgie pīrāgi** (2003), **Mežonīgie pīrāgi un Pelmeņkatepetls** (2004), **Mežonīgie pīrāgi un Lielais Indriķis** (2006). Putniņš radījis oriģinālu un asprātīgu Konditorejas un Kulinārijas pasauli, kur Maizes, Sieru, Desu, Pīrāgu zemēs dzīvo daudz dažādu būtnu. Šī pasaule un tās iemītnieki tēloti ārkārtīgi detalizēti, ēdamlietas ir cilvēciskotas, personificētas. Pa Dienvidjūru sirojošie pīrāti, visdažādākie Pīrāgi – gan rīsiem pildītie Pīrāgi no Ķīnas, gan bārdaini un nabadzīgi Pīrāgi no tālās Sibērijas, izsalkuši un pildīti skābiem kāpostiem, gan neievērojamie Biezpiena Pīrāgi, kuri spēj aplaupīt tikai kādu neuzmanīgu makšķernieku. Bet paši

briesmīgākie ir Speķa Pīrāgi, kas kuģo ar divmastu brīgu Speķa Lode nevaldāmā kapteiņa Mordāna un viņa palīga Puspīrāga vadībā. Spožs fantāzijas lidojums atklājas vairāku sižeta līniju risinājumā – tās visas saistītas ar spraigiem notikumiem, piedzīvojumiem ceļojumos. Pirmajā grāmatā tie ir Eklēra, Mazā Pelmeņa un Pīrāgu kuģojumi, un Radziņa sauszemes ceļojums ar Knoblohu karavānu uz Džadidas Austrumu saldumu vergu tirgu. Ļoti raiba notikumu "bukete": nolaupīšana, atbrīvošana, iemilšanās, nelaimīga mīlestība, došanās klosterī, bēgšana, sēdēšana cietumā, tiesa, nāves soda piespriešana un izglābšana, balles, bruņinieku turnīrs, sauszemes un jūras laupīšanas, jūras kaujas utt. To visu vieno Māra Putniņa fascinējošais humors, ko vietām varētu dēvēt par melno. Autors, kas pazīstams arī kā animācijas filmu scenārists un mākslinieks, pats ilustrējis savu kulinārās fantāzijas pasauli.

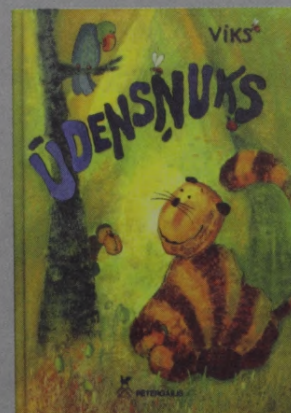
Māris Putniņš.
Mežonīgie pīrāgi un Pelmeņkatepetls
 Autora ilustrācijas

Vladimirs Kaijaks.
Melnais kamols-amols-mols
 Mākslinieks **Viesturs Grants**

Viks. *Tidžerēns 'ņuks*
 Māksliniece **Vīta Lēnerte**

Viks. *Ūdensņuks*
 Māksliniece **Evija Stukle**

Māris Rungulis. *Balti putu vilņi lēkā*
Māksliniece Inese Mailite

Māris Rungulis.
Vardes kurkst kabatās
Māksliniece Agata Muze

Valdis Rūmnieks. *Ozola grāmata*
Māksliniece Aglīja Staka

Māris Rungulis. *Frīda Frikadele*
Māksliniece Agata Muze

Frīda Frikadele

Visražīgākais stāstu rakstnieks pusaudžiem pēdējos gados ir **Māris Rungulis** (1950), kurš vienlaikus raksta bērniem arī dzeju. Viņa garstāsts **Frīda Frikadele** (2000) ir aizraujošs ar to, ka autors ar negatīvo veiksmīgi apliecina pozitīvas vērtības. Stāsta centrā ir Freiju ģimene, kuras visi četri ģimenes locekļi azartiski zog. Zagšana ir viņu dzīves veids un galvenā nodarbošanās, izaicinājums visai sabiedrībai – lūk, arī tā taču var

dzīvot! Bet vai var? Autors, meistarīgi vērpjot intrigu, noved līdz secinājumam, ka tomēr nevar. Neparasta ir Māra Runguļa stāstu grāmata **Platmales acis** (2000) vidējā skolas vecuma bērniem – autors, kurš aktīvi nodarbojies arī ar mūsdienu bērnu folkloras – skaitāmpantu un spoku stāstu krāšanu, ir nosaucis šās grāmatas žanru par “pārsteigumu stāstiem”. Lasītājs pārliecinās, ka “aiz visa redzamā un it kā pazīstamā slēpjas daudz kas svarīgāks un nozīmīgāks”. Skarbas pusaudžu un jauniešu problēmas risina Runguļa grāmata **Divdabis un Stulbcepure** (2003), pusaudžu un pieaugušo attiecības, vērtību orientieri, kritēriji, savstarpējo attiecību mezglojumi saistoši tēloti arī citās Runguļa grāmatās – **Ilmārs** (1990, 1999), **Laima** (1990, 1999), **Stāsti par Ādolfu un Emiliju** (1994), **Vardes kurkst kabatās** (2004), **Sirsniņsalas** (2004). Jaunākajā darbā **Gliemežvāks** (2005) rakstnieks meklē vietu, no kuras šodien pilsētā varētu uzrasties “dabas bērns”, kas uz pierastām lietām skatās ar pārsteigumu – un savrupu, no pārējās pasaules nošķirtu vidi šādam mūsdienu “mauglim” viņš atrod pilsētas izgāztuvē.

Viena no ievērojamākajām latviešu vidējās paaudzes prozaikēm – **Andra Neiburga** (1957) vietu pusaudžu literatūrā iekarojusi ar vairākkārt izdoto **Stāstu par Tilli un Suņu vīru** (1992) – varētu te meklēt kādu kopsakarību ar to, ka stāsts tapis pēc tam, kad astoņdesmito gadu beigās Neiburga iztulkoja slaveno Mihaila Bulgakova romānu *Suņa sirds*, tomēr šķiet, ka tā ir tikai sagadišanās. “Man radies tāds iespaids, ka daudzi bērni pēdējā laikā raud tikai divu iemeslu dēļ – vai nu viņiem kaut kas sāp, vai

viņiem kaut ko nedod," atzīst rakstniece. Viņas grāmata spēj izsaukt siltas līdzjūtības asaras: tā stāsta par vientuļu un savrupu vīru, kurš kopā ar diviem suņiem un kaķeni, vārdā Merlina, dzīvo vecā, nojaucamā namā un nevēlas to atstāt. Viņš atklāj, ka turpat blakus mīt likteņa varā pamesta meitenīte, un rūpes par šo bērnu maina viņa tālāko dzīvi.

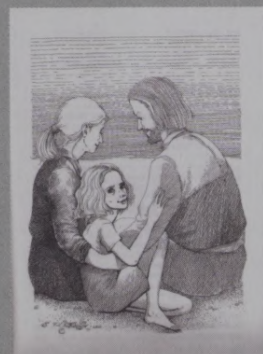
Valdis Rūmnieks, kas pazīstams arī ar dzejoļu krājumiem un lugām bērniem, pusaudžu auditorijai piedāvā fantastisku detektīvu ar pakāpdzīšanos – **Ozola grāmata** (1998), 7. klases attāpīgo pēddziņu piedzīvojumiem veltītu grāmata, kas uzreiz iekaro popularitāti zēnu vidū. Fantastiskais šajā stāstā "atnāk" ar datoru un citu moderno tehnoloģiju palīdzību, bet savādie notikumi atgadās Rīgā. 2004. gadā grāmata tulkota un izdota igauņu valodā. Kopā ar Andreju Miglu Valdis Rūmnieks uzrakstījis vēsturisko piedzīvojumu romānu **Kuršu vikingi** (1998), kas iemantojis popularitāti ne tikai pusaudžu auditorijā un izdots atkārtoti.

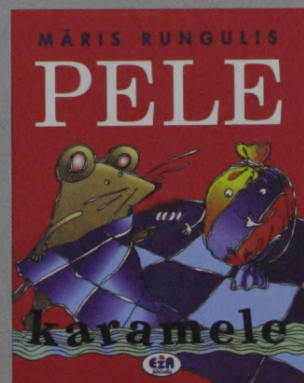
Andra Neiburga.
Stāsts par Tilli un Suņu vīru
Mākslinieks **Andris Breže**

Māris Rungulis.
Stāsti par Ādolfu un Emiliju
Māksliniece **Laila Bogustova**

Māris Rungulis.
Gliemežvāks
Māksliniece **Agija Staka**

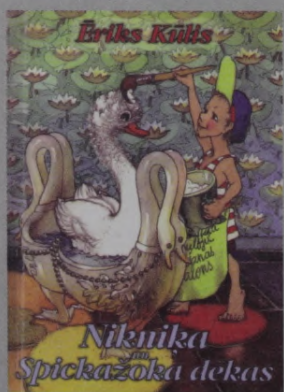
Māris Rungulis. *Pele un karamele*
Māksliniece **Irēna Lūse**

Margāris Zariņš. *Rūķi un pūķi*
Mākslinieks Jānis Anmanis

Aivars Neibarts.
Rūķis kā jau rūķis
Mākslinieks Gunvalds Elers

Ēriks Kūlis.
Nikniņa un Spickažoka dēkas
Māksliniece Dzintra Viriņa

Vilis Plūdons. *Rūķiņu grāmata*

Rūķiņu grāmata

Eiropas folklorā plaši pazīstamais mazais, brīnumainām spējām apveltītais vīriņš – rūķis, ko jau pieminējām 20. gs. sākuma dzejas kontekstā, neparasti pamatīgi savairojies latviešu bērnu literatūrā – te, sākot jau ar Vili Plūdoni un citiem klasiķiem, atrodamai vairāk nekā 20 dažādu rakstnieku rūķiem veltīti darbi! Pirmā latviešu postmodernista **Margāra Zariņa** (1910-1993) bērības atmiņu stāstā *Rūķi un pūķi* (2000) darbība risinās Āraišu ezera

apkārtnē etnogrāfiskas ekspedīcijas laikā. Iekārtojoties rijā uz naktsmieru, autors satiek mazu vīriņu ar garu pinkainu bārdu – rūķi Dāvi, kurš izlien no rijas bedres, stāsta patiesus un izdomātus notikumus un iesaistās atraktīvos dialogos ar autoru. Vairāk nekā desmit pasaku grāmatu par rūķiem un viņu Rūpilsētu sarakstījis **Ēriks Kūlis** (1941), atspoguļojot šās rūķu pasaules notikumus vērojums mūsdienu bērnu ikdienā. Ne mazums omulīgu rūķu tēlu savās pasakās un ilustrācijās radījusi **Margarita Stāraste**, jaunākais no tiem ir *Rūķu dēlēns Knipucis* (2003). Rūķu dzīvei veltītas grāmatas atrodamas dzejnieku **Ārijas Elksnes** (1928-1984) un **Pētera Zirniša** (1944-2001) daiļradē. **Valdis Rūmnieks** Latvijas televīzijas bērnu programmai tapušajās 42 *Vakariņa pasakās* (2001) aizved skatītāju uz rūķu pasauli, kur "viss ir īsts un neizdomāts – rūķi un mēs, pasaule un laiks, viss – viens nebeidzams brīnums". **Aivars Neibarts** dzejoļu grāmatā *Rūķis kā jau rūķis* (1984) un citos darbos vedina "īsus un garus ļaužus" uz "dzejpiedzīvojumiem". Neibarta dzeja ir īpaši oriģināliem, pārsteidzošiem salīdzinājumiem bagāta, tie apvērš domas ritumu, atklāj oriģinālā, neparastā pievilcību un skaistumu: "Bumbulītis ir kantains kā tāda/ futbolbumba,/ sauss kā tāda/ lietuslāse,/ necaurspidīgs kā tāds/ gais." Aivara Neibarta dzejoļi ievieš arī zināmu skaidrību par latviešu rūķu raksturu: tie ir delverīgi, asprātīgi, nemiera pilni radījumi, atbilstoši sarunu partneri bērniem – "isajiem cilvēkiem", kā viņus dēvēja sirmais dzejnieks, kura izteiksmīgā āriene varēja lieliski kalpot par prototipu istam rūķim vai mežavecim.

Andrejs Upīts. *Sūnu ciema zēni*
Mākslinieks Indriķis Zeberīņš

Kopā ar literatūru

Nacionālā bērnu grāmatu māksla aizsākās un dzīvo kopā ar latviešu bērnu literatūru. Tās klasiskais varoņu laikmets ar liela stila autoritātēm, kas grāmatu ilustrācijas žanrā radīja vērienīgas, autonomas pasaules, attīstot tās daudzu gadu garumā, sākās neilgi pirms pirmā pasaules kara un iestiepās vēl pāri otrajam. Bērnu grāmatas ilustrēja **Indriķis Zeberīņš, Niklāvs Strunke, Romans Suta, Sigismunds Vidbergs, Jānis Plēpis, Aleksandrs Junkers, Jānis Jaunsudrabiņš, Alberts**

Kronenbergs, Margarita Kovaļevska, Nikolajs Puzirevskis, Ernests Brastiņš, Kārlis Sūniņš u.c. ievērojami mākslinieki. Bērnu grāmata – **Jāņa Roberta Tillberga** ilustrētā tautas pasaka ***Misiņbārdis un stiprais kalps*** (1913) kā izcils latviešu mākslas paraugs 1925.gadā Parīzē dekoratīvi lietišķās mākslas izstādē saņēma Zelta medaļu. Vēl 20. gadsimta 50. gadu grāmatu māksla, turpinot strādāt vairākiem vecās paaudzes lielmeistariem un saglabājoties poligrāfijas tradīcijām, nes šās vecās skolas zīmogu.

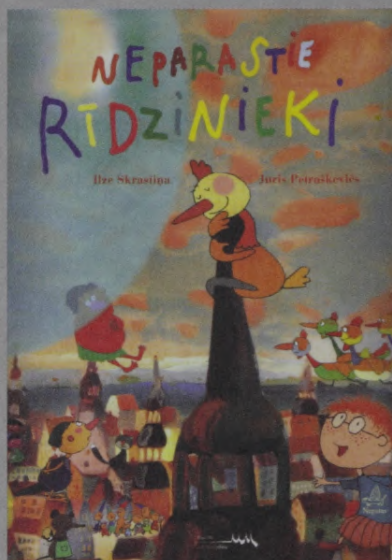
Kā atzīst stingrais grāmatu mākslas vērtētājs, grafiķis un mākslas zinātnieks Valdis Villerušs, plašajā padomju perioda bērnu un pusaudžu grāmatu ilustrāciju autoru lokā īpaši savdabīgas lappuses saistās ar **Ģirta Vilka, Felicītas Pauļukas, Edgara Ozoliņa, Džemmas Skulmes, Induļa Zvagūža, Gunāra Krolļa, Oskara Muižnieka, Pāvila Šēnhofa, Edgara Folka** vārdiem. Līdzās māksliniekiem, kas šajā žanrā strādājuši daudz un regulāri, kā **Margarita Stāraste, Arvīds Jēgers, Velta Toropina, Eiženija Heniša, Karmena Dāle, Dainis Rožkalns, Ilona Ceipe, Daina Lapiņa, Modris Adumāns** u.c., bieži parādās arī vārdi, kas vairāk pazīstami citos žanros, kā, piemēram, **Aija Zile, Rita Valnere, Gunārs Mitrēvics, Laimdots Mūrnieks, Tenis Grasis, Gunārs Cilītis, Uģis Mežavilks, Maija Tabaka** u.c. Par spīti septiņdesmito astoņdesmito gadu sliktajam papīram un tam, ka poligrāfija arvien vairāk zaudēja kvalitāti, spilgtus un oriģinālus tēlus radījuši **Anita Paegle, Anita Kreituse, Ināra Garklāva,**

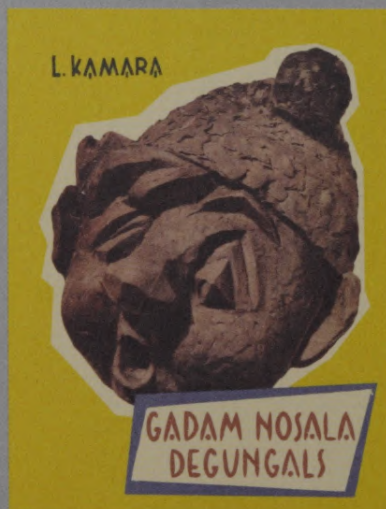
Alberts Kronenbergs. *Jērādiņa*
Autora ilustrācijas

Kārlis Skalbe.
Kā es braucu Ziemeļmeitas lūkoties
Mākslinieks Ģirts Vilks

Ilze Skrastiņa.
Neparastie ridzinieki
Mākslinieks **Juris Petraškevičs**

Laimonis Kamara.
Gadam nosala degungals
Mākslinieki **Inta Kamara** un
Normunds Zvirbulis

Laima Eglīte, Vitolds Kucins, Ivars un Inese Mailīši. Komiksa žanrā pirmos soļus spēra **Agris Liepiņš, Aivars Rušmanis, Irēna Lūse, Dmitrijs Feoktistovs** u.c.

Deviņdesmito gadu un 21. gadsimta pirmās desmitgades bērnu grāmatu vizuālās pasaules aktīvi veidotāji ir **Anita Paegle, Juris Petraškevičs, Guntars Sietiņš, Ilze Ramane, Juta Tirona, Laima Krieviņa, Ilze Dambē, Signe Ērmāne-Litvina, Māris Putniņš, Evija Stukle-Zuitiņa, Ērika Māldere, Dina Ābele, Aleksejs Naumovs, Iveta Vecenāne, Agija Staka, Arta Ozola-Jaunarāja, Ligita Linmeiere, Astra Marija Reine, Iveta Zāgere, Irēna Lūse, Gundega Muzikante, Andra Štāla, Ūna Laukmane, Ilze Neilande, Kristians Šics** u.c. mākslinieki, kuru veiksmes un neveiksmes liek no jauna pārdomāt daudzus jau sen nobriedušos, svarīgos bērnu grāmatu mākslas jautājumus: par bērnu kā reālu grāmatas adresātu, par pašpietiekamas estētizācijas un bērna psiholoģijas attiecībām, par ilustratora spēju atrast atšķirīgu pieeju konkrētajam literārajam darbam, par izmaiņām mūsdienu cilvēka vizuālajā uztverē un jaunu izteiksmes līdzekļu meklējumiem, nepazaudējot grāmatas kā īpašas četru dimensiju laiktelpas likumību izpratni.

Māris Putniņš.
Mežonīgie pirāgi un Lielais Indriķis
Autora ilustrācijas

Jānis Baltvilks. *Vilki velk malku*
Māksliniece **Anita Paegle**

Ar īpaši mazām otiņām

Anitas Paegles (1956) brīnumainās ilustrācijas vairāk nekā divdesmit gadus piesaista bērnu uzmanību grāmatām, viņas radītie tēli ir lasāmi, pētāmi, dzirdami un sajūtami. Niansētais grafiķes rokraksts bez pūlēm ļauj radīt pat putekli, turklāt tik skaistu, ka tas tūlīt ierindojas viskrāšņāko putekļu konkursa godalgotajā vietā. Viens no būtiskākajiem bērnu grāmatu kvalitātes rādītājiem ir teksta un ilustrācijas

harmonija, un Anitu Paegli varam droši dēvēt par rakstnieku Jāņa Baltvilka un Māras Cielēnas līdzautori.

Kādā intervijā māksliniece par savu darbu saka: “Man pat liekas, ka bieži tas, ko izlasu, tad sajūtu un beigās uzzīmēju, ir it kā stāsts trīs turpinājumos. Es strādāju ļoti ilgi – jo varu uzzīmēt tikai to, ko iemilu, un tam vajadzīgs laiks.” Rakstniece Māra Cielēna ne reizi vien ir pavadījusi mākslinieci viņas meklējumos. “Māras Cielēnas dzejoļu grāmatai *Kad karaliene bij Rīgā* kādam attēlam izmisīgi meklēju kādu īpašu vietu. Trīs mēnešus staigāju pa pilsētu – pētīju katrus vārtus, durvis, vārtu ailes, sikus pagalmiņus – meklēju, kur dzīvosies mans noplukušais suņuks, kam būs lielisks kumoss – apgrauzts hamburgers peļķē... Beidzot atradu brīnišķīgu vietu!” stāsta Paegle. Māksliniece strādā tikai akvareļa tehnikā, pārsteidzot gan ar apbrīnojamu perfekciju un niansētību, gan ar krāsu piesātinājumu un spilgtumu, ko akvareli var panākt, vairākas reizes pārklājot laukumu. Anitai Paeglei ir pārlicība, ka “tas ir tāds īpašs dziļums”. Māksliniece stāsta: “Ar lielu otu tādu laukumu nevar ieklāt. Man viss ir ļoti siks un mazs, es visu daru ar īpaši mazām otiņām, lietoju tikai nullīti un pirmo, otro numuru. Tās ir īpašas, ļoti svarīgas otiņas! Man patīk, ja krāsa nav plakana. Piemēram, zilo fonu veidoju no sikiem triepieniņiem, un tas sāk vibrēt, viņš ir dzīvs, kustas.” Rūpīgais darbs un iedziļināšanās nesuši daudzkārtēju atzinību Latvijā, Anita Paegle iekļauta arī *IBBY* H. K. Andersena pasaules ilustratoru goda sarakstā (2000).

Māra Cielēna. *Pulksteņu nakts gaitas*
Māksliniece **Anita Paegle**

Māra Cielēna. *Pulksteņu nakts gaitas*
Māksliniece **Anita Paegle**

Māra Cielēna. *Kad karaliene bij Rīgā*
Māksliniece **Anita Paegle**

Aspazija. Zila debess zelta mākoņos
Mākslinieks Sigismunds Vidbergs

Jaunības tekas

Jaunības bibliotēka

Par bērnu grāmatu "zelta laiku" latviešu grāmatniecības vēsturē tiek dēvēti 20. gadsimta 20. – 30. gadi, kad iznāca 40 grāmatu sērijas bērniem un jaunatnei. Bagātā grāmatu piedāvājuma dēļ katram izdevējam nācās daudz domāt gan par grāmatu saturu, gan māksliniecisko veidolu. Izdevēji piesaistīja atzītus tā laika grafiķus – Romanu Sutu, Sigismundu Vidbergu, Niklāvu Strunki, Jāni Plēpi, Aleksandru Junkeru u.c. Ražīgākais bērniem un jaunatnei domātās literatūras izdevējs bija

Andrejs Jesens (1873-1958). Pati lielākā gan no A. Jesena izdotajām septiņām grāmatu sērijām, gan no visām bērniem un jauniešiem domātajām sērijām, bija **Jaunības bibliotēka** – galvenokārt tulkotā literatūra. Sērija aizsākta jau 1908. gadā un pēc Pirmā pasaules kara atkal iznāca līdz 1931. gadam, tajā tika izdoti 108 numuri. Jesens lika pamatus latviešu bērnu un jaunatnes periodikai. Jaunākā skolas vecuma bērniem Jesens izdeva žurnālu **Mazās Jaunības Tekas** (1924-1935), bet pirmsskolas vecuma bērniem – žurnālu **Mazo Tecīņas** (1930). Tajos iekļauts plašs izziņas materiāls, redzama laba mākslinieciskā apdare un poligrāfiskais izpildījums. Mūsdienās Jesena tradīcijas žurnālu veidošanā turpina apgāds **Zaļais circenis**, izdodams dabai veltīto žurnālu bērniem **Zilīte** (reizi mēnesī), tajā regulāri tiek publicēti latviešu oriģinālliteratūras darbi, ilustrācijas veido pazīstami bērnu grāmatu mākslinieki. Pirmsskolas vecuma bērniem reizi mēnesī iznāk žurnāls **Ezis**. Apgāda **Zaļais circenis** redaktors Māris Rungulis izveidojis arī Latvijas mūsdienu bērnu folkloras un bērnu daiļrades kolekciju, kas pie lasītājiem nonākusi vairākās dažādu apgādu izdotās grāmatiņās: **Spoku stāsti** (1991), **Spoku un joku stāsti** (1992), **Burbuļmātei deguns garš** (1992), **Es stāstu pasaku** (1993), **Ežu pasakas** (1994), **Kaķis lēca smēdē** (1994), **Atgadijums manā dzīvē** (1995), **Joku stāsti** (1996), **Spoku vakars** (1996), **Jānis, bānis, amerikānis** (1999), **Kungu kapsētas spoks** (2005). Bērnu jaunradei veltīts vērienīgais izdevniecības **liels un mazs**

Vilis Plūdons. Eža kažociņš
Mākslinieks Niklāvs Strunke

projekts *Pasakas par bērnu dzīvi* (2005), izdodot grāmatā daļu no Hansa Kristiana Andersena jubilejai veltītā pasaku konkursa darbiem. “Es vēl nekad nebiju saņēmusi tik precīzu, skaudru un jautru vēstījumu par mums, pieaugušajiem, te, šodien, 21. gadsimta Latvijā, kādu to pasakās uzrakstījuši bērni no visas Latvijas. Es smējos un sašutu, man bija kauns, es dabūju kā ar mietu pa pieri, es apraudājos un dusmojos, es priecājos un mulsu,” intervijā saka Hansa Kristiana Andersena vēstniece Latvijā, rakstniece Nora Ikstena. “Mazie stāstnieki, kuru pasaku valodā dabiski dzīvo senās pasaku formulas, ielikuši tajās jaunu saturu – par mums un mūsu dzīvi, šeit un tagad.”

Pasakas par bērnu dzīvi
Māksliniece **Katrina Neiburga**

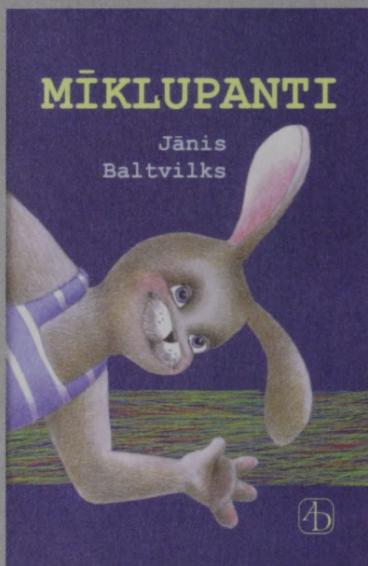
Pasakas par bērnu dzīvi
Mākslinieki **Ūna Laukmane, Andris Vitoliņš, Ieva Maurite, Otto Zitmanis, Gints Gabrāns un Katrīna Neiburga**

Jānis Bānis Amerikānis
Māksliniece **Rīta Laima Krieviņa**

Spoku stāsti
Māksliniece **Anita Kreituse**

Jānis Baltvilks. *Miklupanti*
Māksliniece Ilze Ramane

Māra Cielēna. *Pasakas par diviem*
Mākslinieks Aleksejs Naumovs

Bērnu literatūras prēmijas

PASTARIŅA PRĒMIJA dibināta Rojā 1982. gadā. To piešķir vienu reizi divos gados par labāko darbu bērnu literatūrā. Laureātu paziņo 6. aprīlī, rakstnieka, Pastariņa tēla autora Ernesta Birznieka-Upiša dzimšanas dienā. Prēmijas laureāti ir gan rakstnieki – **Imants Ziedonis, Andra Neiburga, Jānis Baltvilks, Uldis Auseklis, Juris Zvirgzdiņš, Māra Cielēna, Inese Zandere, Maija Laukmane**, gan mākslinieki – **Anita Paegle, Ligita Linmeiere, Astra Marija Reine, Ilze Ramane, Ilze Dambe, Signe Ērmāne** u.c.

Latvijas Bērnu un jaunatnes literatūras padome – *IBBY* Latvijas nodaļa savu **PAVASARA BALVU** par labāko bērnu grāmatu piešķir katru gadu no 1995. līdz 2001. gadam. To saņēmuši rakstnieki **Dagnija Zigmonte, Jānis Baltvilks, Valdis Rūmnieks, Māra Cielēna, Juris Zvirgzdiņš** un mākslinieki **Ligita Linmeiere, Juris Petraškevičs, Anita Paegle**.

2005. gadā Latvijas bērnu un jaunatnes literatūras padomes Pavasara balva pārtapa par **JĀŅA BALTVILKA BALVU BĒRNU LITERATŪRĀ**. Pirmie šīs balvas laureāti ir **Māris Rungulis** par ieguldījumu pusaudžu un jauniešu literatūras attīstībā un **Anita Paegle** par ieguldījumu bērnu grāmatu mākslas attīstībā. Balvas atbalstītāji ir Valsts Kultūrkapitāla fonds un Rietumu banka.

LITERATŪRAS GADA BALVA nodibināta 2001. gadā, to piešķir Latvijas Rakstnieku savienība un Valsts Kultūrkapitāla fonds. Bērnu literatūras žanrā Gada balvu saņēmuši **Juris Zvirgzdiņš** (2002, 2006), **Inese Zandere** (2003), **Māra Cielēna** (2004), **Jānis Jurkāns** (2005).

Grāmatizdevēju asociācijas **GADA BALVA GRĀMATNIECĪBĀ** (kopš 2006. gada tās nosaukums ir **ZELTA ĀBELE**), kurā vērtē grāmatizdošanas profesionālo un māksliniecisko līmeni, tiek piešķirta arī nominācijā *Bērnu un jaunatnes grāmatas*. Laureāti: Ulda Ausekļa *Uz Klidziņu ar vienu koka zirdziņu*, māksliniece **Signe Ērmāne**; Māras Cielēnas *Pilsētas pasakas un Pasaules pasakas* un *Kad karaliene bij Rīgā*, māksliniece **Anita Paegle**; *Pasakas par diviem*, mākslinieks **Aleksejs Naumovs**; Viļa Plūdoņa *Dzejoļi bērniem*, māksliniece **Ilze Dambe**; Ineses Zanderes *iekšīņa un ārīņa*, māksliniece **Ūna Laukmane**; Jāņa

Baltvilka *Miklupanti*, māksliniece **Ilze Ramane**, un *Vilki velk malku*, māksliniece **Anita Paegle**; Jolantas Mackovas sastādītā *Uguns grāmata*, māksliniece **Arta Ozola-Jaunarāja**; Unas Smilgaines sastādītās *Miega dziesmas*, mākslinieces – **Dina Ābele** un **Ilze Dambe**; tulkotā Braiena Džeika grāmata *Redvola jeb leģenda par Sarkanā mūra klosteri*, māksliniece **Iveta Zāgere**; **Māra Putniņa** grāmata *Mežonīgie pīrāgi un Pelmeņkatēpētis*, autora ilustrācijas, Māras Cielēnas *Ņau un Murr*, mākslinieki – **Anita Paegle** un **Aivars Sprūdžs**. Žūrijas speciālbalsa par inovatīvu, svaigu pieeju grāmatu dizainā 2005. gadā piešķirta Ineses Zanderes sastādītajai grāmatai *Pasakas par bērnu dzīvi*, mākslinieki – **Ūna Laukmane**, **Andris Vitoliņš**, **Ieva Maurīte**, **Gints Gabrāns**, **Otto Zitmanis**, **Katrina Neiburga**.

BĒRNU ŽŪRIJAS BALVA – ŠOKOLĀDES PŪCE, vienīgā valsts mēroga balva, ko piešķir paši bērni, pirmo reizi tika pasniegta 2004. gadā. Veiksmīgā lasišanas veicināšanas programma, ko finansē Valsts Kultūrkapitāla fonds un isteno Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bērnu literatūras centrs, kopš 2002. gada darbojas visā Latvijā, publiskajās un skolu bibliotēkās. Balvu piešķir Lielo lasišanas svētku laikā, kuri notiek martā Rīgas grāmatu svētku un gadatirgus ietvaros. Piemēram, 2004. gadā balsošanā par labākajām grāmatām piedalījās 13 000 bērnu vecumā no 6 līdz 16 gadiem. Bērnu žūrijas *Šokolādes pūce* ieguvušas šādas grāmatas: **Margitas Gūtmanes Minkāns**, **Jāņa Ankrava Desas piedzīvojumi**, **Jolantas Treiles**, **Artas Ozolas-Jaunarājas** un **Silvijas Šteineres-Jēgens** veidotā *Uguns grāmata*, **Jāņa Širmaņa Kriksis Mežmājā**, **Vladimira Kaijaka Melnais kamols-amols-mols**, **Signes Kvaskovas Monika un Dimantu ciltstēvs**, **Māra Putniņa Mežonīgie pīrāgi**, **Maijas Laukmanes Āboli bolās** un **Māra Runguļa Divdabis un Stulbcepure**, **Sirsniņsalas**, **Vardes kurkst kabatās**.

ANŠA-LERHA PUŠKAIŠA PRĒMIJA tiek piešķirta vienreiz divos gados par ieguldījumu folkloras izpratnes veicināšanā. To 1991. gadā saņēmis bērnu rakstnieks **Viks (Viktors Kalniņš)**.

INDRIKA ZEBERIŅA PRĒMIJA labākajam bērnu grāmatu ilustrētājam dibināta 1992. gadā, Kuldīgas rajonā, kur dzimis mākslinieks Indriķis Zeberiņš. Tā tiek piešķirta reizi piecos gados. Balvas laureātes ir mākslinieces **Gundega Muzikante** (1992), **Ilze Dambe** (1997) un **Ilze Neilande** (2002).

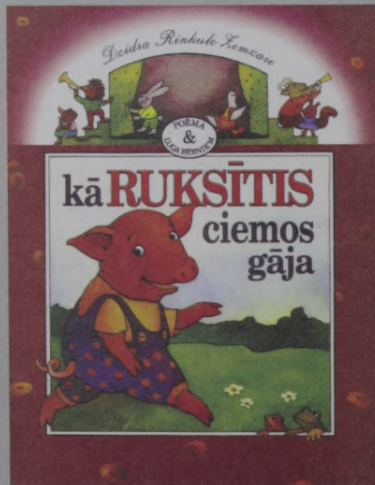
Miega dziesmas
Mākslinieces **Dina Ābele** un **Ilze Dambe**

Pēteris Brūveris
Grizīnkalnā grozīnvakars
Māksliniece **Ilze Dambe**

Māra Cielēna. *Nau un Murr*
Māksliniece **Anita Paegle**

Dzidra Rinkule-Zemzare.
Kā Ruksītis ciemos gāja
Māksliniece **Gundega Muzikante**

AUTORTIESĪBU BEZGALĪBAS BALVU, ko 1999. gadā dibināja Latvijas Autoru apvienības valde, piešķir autoriem par kāda viņu darba visdažādākajiem izmantojuma veidiem gada laikā. Laureātus nosaka, balstoties uz bezkaislīgu un objektīvu informāciju, ko sniedz autortiesību organizācijas AKKA/LAA datorizētā darbu izmantojuma uzskaitē. Šo balvu saņēmusi dzejniece **Inese Zandere** par dzejoļu ciklu *Sūnu ciema zēni* un grāmatu *iekšīņa un ārīņa*, rakstniece **Andra Neiburga** par stāstu *Stāsts par Tilli un Suņu vīru*, dramaturgi **Valdis Pavlovskis** un **Ļevs Birmanis** par leļļu lugu *Lapsēns blēdis*.

Uldis Auseklis.
Uz klidziņu ar vienu koka zirdziņu
Māksliniece **Signe Ērmāne**

Literatūra animācijas spoguļi

1969. gadā režisori **Roze Stiebra** un **Ansis Bērziņš** Latvijas televīzijā izveido animācijas filmu grupu, bet 1991. gadā nodibina animācijas studiju *Dauka*, izvēloties par sava darba ceļvedi klasisko bērnu literatūras varoni. Rozes Stiebras filmas *Dilli Dalli Perpendikula valstībā* (1974), *Dilli Dalli Saules dārzā* (1976), *Zaļā pasaka* (1977), *Suns Funs un vējš* (1978), *Zelta sietiņš* (1975), *Zaķišu pirtiņa* (1979), *Kabata* (1983), *Skatāmpanti* (1988), *Ness un Nesija* (1991), *Kaķiša dzirnavas* (1994), *Pasaciņas* (1994-2002) un citas tapušas pēc latviešu bērnu literatūras šedevru motīviem. Arī Anša Bērziņa animācijas filmu *Tālavas taurētājs* (1988), *Balāde par Kurbadu* pamatā folkloras un latviešu klasiskās literatūras tēmas. Ar studiju sadarbojas izcili bērnu grāmatu ilustrētāji – Daina Aulmane, Ilona Ceipe, Laima Eglīte, Ināra Garklāva, Anita Kreituse, Vitolds Kucins, Juris Petraškevičs un citi.

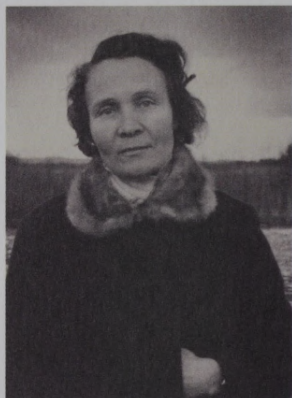
Animācijas filma *Neparastie ridzinieki*
Mākslinieks **Juris Petraškevičs**

Animācijas filma *Kaķiša dzirnavas*
Māksliniece **Ināra Garklāva**

Animācijas filma *Kabata*
Māksliniece **Laima Eglīte**

Ilze Indrāne

RMVM

Kārlis Grigulis

RMVM

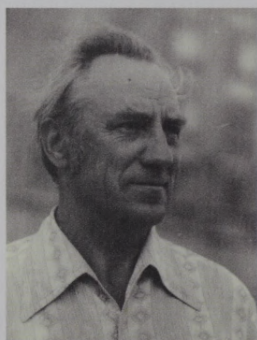
Dzidra Rinkule-Zemzare

RMVM

Žanis Grīva

RMVM

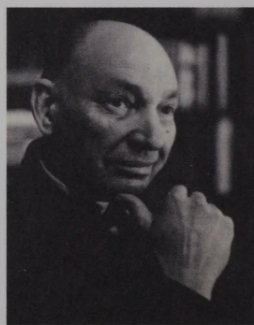
Arnolds Auziņš

RMVM

Anna Sakse

RMVM

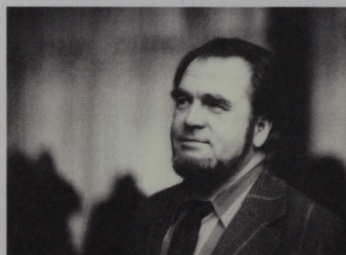
Jūlijs Vanags

RMVM

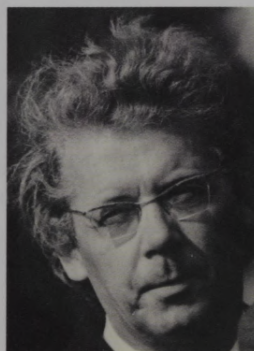
Jānis Širmanis

RMVM

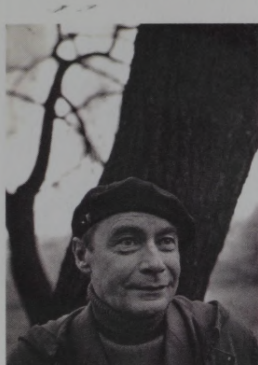
Valdis Grenkovs

RMVM

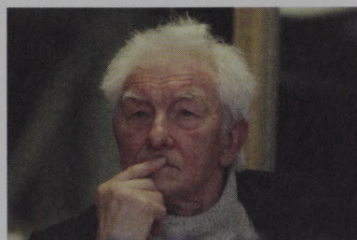
Laimonis Vāczemnieks

RMVM

Imants Prēdēlis. O. Vāciēša memoriālais muzejs

Ojārs Vācietis

Alvars Liepiņš, Diena

Imants Ziedonis

Foto no A. Ērgļa personiskā arhīva

Zenta Ērgle

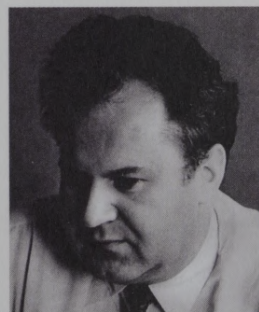
Alvars Liepiņš, Diena

Vizma Belševica

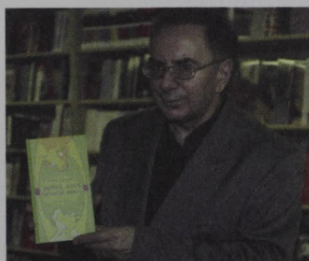
Raimonds Briedis

Margarita Stāraste

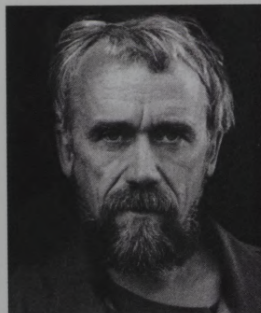
RMVM

Vitauts Lūdēns

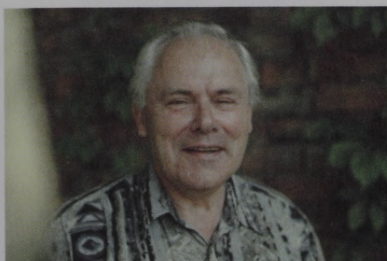
Uldis Briedis, Diena

Māris Čaklais

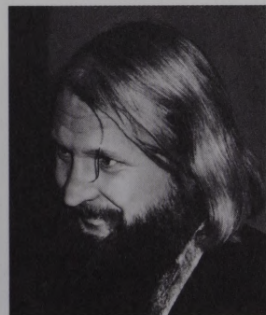
Andris Tōne

Viks

Ilmārs Znotiņš, Diena

Jāzeps Osmanis

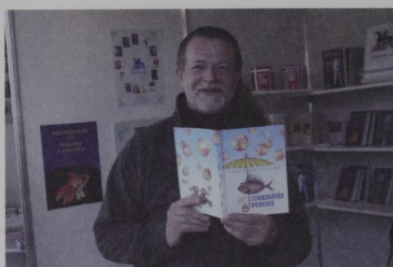
Vaira Strautniele

Aivars Neibarts

No personiska arhīva

Māris Rungulis

Uldis Briedis, Diena

Jānis Baltvilks

Ilmārs Znotiņš, Diena

Māra Cielēna

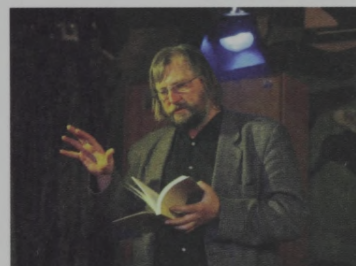
Aivars Liepiņš, Diena

Inese Zandere

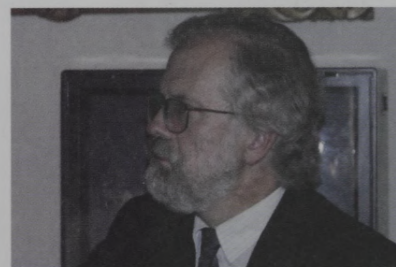
Raitis Puriņš, Diena

Juris Zvirgzdiņš

Raitis Puriņš, Diena

Pēters Brūveris

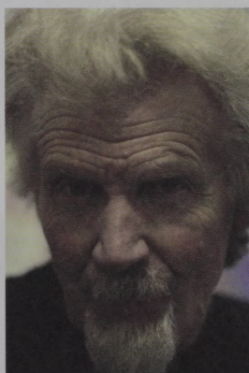
Uldis Briedis, Diena

Valdis Rūmnieks

Jānis Bulis, Diena

Signe Kvaskova

Uldis Muzikants

Uldis Auseklis

Aivars Liepiņš, Diena

Māris Putniņš

Organizācijas, kas atbalsta bērnu literatūru

Latvijas Bērnu un jaunatnes literatūras padome

(IBBY Latvijas nodaļa)

Tērbatas iela 75, Rīga LV 1001

+371 7312792; fax: +371 7312792

e-mail: berni@lnb.lv

Latvijas Nacionālās bibliotēkas Bērnu literatūras centrs

Tērbatas iela 75, Rīga LV 1001

+371 7312792; fax: +371 7312792

www.lnb.lv

Latvijas Literatūras centrs

Stabu iela 73 – 20, Rīga 1009

+371 7311021; fax: +371 7311024

www.literature.lv

Latvijas Rakstnieku savienība

Kuršu iela 24, Rīga LV 1426

+371 7555180; fax: +371 7554034

e-mail: rakstnieki@tl.lv

Latvijas Grāmatizdevēju asociācija

Brīvības iela 109, 4.kab, Rīga LV 1001

+371 7282392; fax: +371 7280549

www.gramatizdeveji.lv

Latvijas Republikas Kultūras ministrija

K.Valdemāra iela 11a, Rīga LV 1364;

+371 7078110; fax: +371 7078107

www.km.gov.lv

Valsts Kultūrkapitāla fonds

Vilandes iela 3, Rīga LV 1010

+371 7503177; fax: +371 7503897

www.kkf.lv

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0306085929

**OBLIGĀTAIS
EKSEMPLĀRS**

2150

*Šajā izdevumā dots latviešu bērnu literatūras žanru, autoru un tēmu
apskats, galvenokārt pievēršoties 20. gadsimta otrās puses un
21. gadsimta sākuma grāmatām, informācija par grāmatu ilustratoriem,
lielākajām literatūras balvām un to laureātiem, organizācijām,
kas atbalsta bērnu literatūru.*